

11 NOVEMBER 1962

RODNA GRUDA

VSEBINA

France Bevk:

Ob 29. novembru

Igor Prešern:

Jugoslavija sprejema novo ustavo

I. S.:

Cesta mladosti in bratstva

France Vurnik:

Kulturno življenje Slovenjega Gradca
Tradition and Novelty in the
Cultural Life in Slovenj Gradec

Ivan Virant:

Dozorelo je poletje (pesem)

Igor Prešern:

Tovarna in Haloze

Po domači deželi

Znanstveniki v Portorožu

Žalostni sledovi suše

Jana Milčinski:

Pri babici je lepo

Naši mladi ljudje:

Alma mater vas pozdravlja

Vide Petkovišek:

Smučarski skoki v Ljubljani —
poleti

Kulturni zapiski:

Ciril Brglez:

Naša glasbena dejavnost

Neža Maurer:

Jesenske veje (odlomek iz pesmi)

I. S.:

Tam, kjer smo doma — nov
slovenski kratki izseljenski film
Jubilej, na katerega smo ponosni

Kajetan Kovič:

Materi (pesem)

Boža Novak:

Otroci so praznovali 20-letnico
svoje organizacije

Otroci, berite:

Desanka Maksimović:

Zajčje uho (pesem)

Anton Benčina:

Moje želje

Dragan Lukić:

Bojni tovariš

S.:

Med Slovenci ob naših mejah

Ina Slokan:

Naši ljudje po svetu

Vera Valenci:

Pišejo nam

Vprašanja in odgovori:

Dve novi odredbi

M. Drolc:

Rojak K. J. iz Essena piše

Fotografija na naslovni strani:

Jaka Savinšek: Spomenik žrtvam in
padlim v NOB v Celju

(Foto: *Rajko Ranfl*)

Ob prazniku pionirjev. Zgoraj: baklada po ljubljanskih ulicah.
Spodaj: slavlje ob odkritju spomenika pionirjem

Rodno grudo izdaja Slovenska izseljenska matica v Ljubljani. Izhaja dvanajstkrat na leto. Letna naročnina za prekomorske države je 4 dolarje. Poština plačana v gotovini. Ureja uredniški odbor. Glavna urednica prof. Zima Vrščaj, urednica in tehnična urednica Neža Maurer. Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva 1/II. Rokopisov in slik, ki jih nismo naročili, ne vračamo. Cekovni račun pri Komunalni banki 600-704/3-155

France Bevk

OB 29. NOVEMBRU

Devetindvajseti november 1945 — rojstni dan nove Jugoslavije. Kmalu bo dvajseta obletnica tega dogodka, ki mu Primorci spričo posebnih okoliščin nismo mogli biti priča, vendar mi je še v dobrem spominu. Tedaj so imeli naši forumi sedež v kmečki hiši na samotnih Utrah nad Dolenjo Tribušo. Ondi so urejali naše liste, odondod so nas mladi kurirji pomezovali z vso Primorsko. Pošta nam je prinesla sporočilo, da se v Jajcu v Bosni polagajo temelji nove Jugoslavije.

Z nestrpnostjo smo čakali sklepov zasedanja, ki so morali zanimati posebno primorsko ljudstvo. Ko so prišla prva poročila, je na našem sedežu kar vrelo. Z vsebino zasedanja je bilo treba seznaniti čimvečje število prebivalstva. Pisali smo članke za »Primorskega poročevalca« in »Primorski kmečki glas«. Naše tehnike so naglo razmnoževale brošure, ki so obravnavale važni dogodek. V vseh večjih krajih bi naj imeli shode, na katerih bi z živo besedo poročali o sklepih zgodovinskega zasedanja.

Z listi in brošurami ni bilo težko. Tehnike so jih naglo razmnožile, kurirji so jih prav tako naglo raznesli po vaseh. Primorci, ki prej dolgo niso imeli v rokah tiskane slovenske besede, so sami skrbeli, da so poročila brez zamude prišla iz rok v roke. Teže je bilo s shodi, ki smo jih tedaj imenovali mitinge. Bilo je otežkočeno potovanje govornikov in nevarno zbiranje množic na enem kraju. Prav tiste tedne sovražnik ni miroval, da smo izvedli komaj del programa.

S tovarišem Luko (Franc Leskošek) sva imela shod v Dolenji Tribuši. Ko je prispel Očka (Ivan Novak), ki se je bil udeležil zasedanja v Jajcu, smo mrzlega decembrskega dne vsi trije odšli na shod v Cerknjo, nato pa čez Čepovan na shod v Kal nad Kanalom. Drugi dan bi morali govoriti v Čepovanu in nato na Lokvah. Odondod naj bi šla naša pot v nekatere vipavske vase.

A komaj je bil zaključen veličastni shod v Kalu, že je prišlo poročilo, da Nemci prodirajo iz Kanala ob Soči. Morali smo takoj na pot. Ustavili smo se v Čepovanu, od koder smo se drugi dan umaknili na Lazne. Nemci so bili medtem prišli že do Srednjega Lokovca, kjer so trčili ob neko našo brigado in bili poraženi. S shodom v Čepovanu seveda ni bilo nič, nič tudi s shodom v Lokvah, zakaj vas so naslednji dan močno bombardirali iz zraka. Sovražnik nas je z veliko premočjo napadel tudi v Laznah, kamor je prišel iz Idrije skozi Gorenjo Tribušo. Naši fantje so v neenakem boju vzdržali do večera, v mraku smo se umaknili na Vrše nad Čepovanom, a naslednji dan smo se vrnili na naš položaj. Pot v Vipavsko dolino nam je bila zaprta.

ZDENKO KALIN: Spomenik pionirje v narodnoosvobodilni vojni, odkrit septembra 1952 v ljubljanskem Tivolju

Zdenko Kalin se je rodil 1911 o Solkanu pri Gorici. Studiral je v Zagrebu. Izpopolnjeval se je krajših študijskih potovanjih po Franciji in Italiji. Sedaj je docent na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Sodeloval je na razstavah v Ljubljani, Mariboru, Celju, Ptujju, Zagrebu, Beogradu, Dubrovniku, Cetinju, Trstu in Gorici. Svoja dela je razstavljal tudi na reprezentančnih jugoslovanskih razstavah v Parizu, Moskvi, Leningradu, Varšavi, Pragi, Bratislavi, Bukarešti, Ljubljani, Benetkah (Biennale), Rimu in Milanu.

RODNA GRUDA

ILUSTRIRANA REVIJA
SLOVENSKE
IZSELJENSKE MATICE
V LJUBLJANI

NOVEMBER 1962 LETO IX

Vse to omenjam, da bo jasno, v kako težavnih razmerah so ljudje tedaj sklicevali shode. Zaradi teh dogodkov so mi tisti dnevi ostali v tako živem spominu. A ne spominjam se jih samo zaradi tega. Shodi so bili tedaj na Primorskem pravi prazniki za vso okolico. Ljudje so prišli od blizu in daleč, dvorane so bile okrašene z zelenjem in z zastavami. Poslušalci so bili pozorni že zaradi slovenske besede, ki se tako dolgo ni smela glasiti v javnosti. Ni jim bilo treba šele prebujati narodne zavesti, ki je bila med bojem bolj živa kot kdaj prej. Ta struna je pri njih zmeraj najmočnejše zazvenela. Tehtna, z dokazi podprta beseda jim je zlahka omajala in razpršila lažno predstavo o stari Jugoslaviji. Saj so se že sami večkrat trpko zamislili nad vzroki njenega naglega in žalostnega zloma. Nevarno praznoto malodušja, ki je mnoge prevzelo, je bilo treba zapolniti z novo, bogato, odrešilno vsebino. Hkrati je bilo treba proti vsem predsodkom in sovražni propagandi krepiti zaupanje v osvobodilno gibanje.

Novico, da so bili v Jajcu pravkar položeni temelji nove Jugoslavije, so sprejeli ljudje z vidno radostjo. Nova imena, nove oblike, a tudi nova bogata vsebina. Ljudska demokracija, ki sloni na enakopravnosti vseh jugoslovanskih narodov in na pravicah delovnega ljudstva. Titove besede o razglasitvi Istre in Slovenskega Primorja za sestavni del Jugoslavije so sprejeli s posebnim navdušenjem. Sovražna propaganda je namreč ljudi dolgo begala s prišepetavanjem, da ne bomo zahtevali primorskih krajev. Srca so se oddahnila. Tako jasno in odločno kot maršal Tito primorskim Slovencem, tako iz srca ni govoril še noben jugoslovanski državnik.

Tako sem tedaj doživeljal 29. november 1945. In z menoj vsi moji rojaki. Naj omenim še posebnost primorskih mitingov, da so bili združeni s kulturnimi prireditvami. Primorska mladina je v osobojenih vaseh pretrgala dolgoletni prisiljeni kulturni molk. Petje, deklamacije in dramatični prizori. Točka za točko, dolg kulturni program, ki se je zaključil šele z nočjo. Splošna radost in navdušenje, nad katerim je plaval duh rojstva nove države.

Jugoslavija sprejema novo ustavo

Te dni je vsa Jugoslavija en sam velikanski parlament, v katerem se razvija sila živahna razprava o novi ustavi, ki jo bo Jugoslavija kmalu sprejela. Dne 20. in 21. septembra sta v Beogradu sprejela na skupnem zasedanju predosnutek nove ustave Zvezna ljudska skupščina in zvezni odbor Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije. Zdaj je predosnutek nove ustave v javni razpravi, ki bo trajala do 10. decembra. Predsednik Tito je v svojem govoru na skupni seji obeh vodilnih organov poudaril, da bo javna razprava marsikaj še dodala in izpopolnila. Zdaj razpravljajo o novi ustavi delavci v tovarnah in podjetjih, kmetje in delovna inteligenca, obrtniki, študentje in šolska mladina, državljani v občinah, v odborih Socialistične zveze, v ljudskih odborih — skratka, ni skoraj kraja, kjer se danes v Jugoslaviji ne bi pogovarjali ljudje o novi ustavi.

Marsikdo se bo ob tem vprašal: zakaj sploh nova ustava in od kod takšno zanimanje med ljudmi zanjo?

Prva ustava, ki jo je dobila Jugoslavija leta 1946, je imela izrazito državno-administrativni značaj, njen namen je bil predvsem z državnim aparatom očuvati vse temeljne pridobitve narodnoosvobodilnega boja. Toda mlada socialistična družba, kakršna je v Jugoslaviji, ki je

nastala v revoluciji, se razvija hitro. Tako je že leta 1953 Jugoslavija dobila drugo ustavo, ki je bistveno drugačna od prve iz leta 1946. V nekaj letih so se namreč družbeni odnosi v naši državi bistveno izpremenili, pridobitve osvobodilne borbe niso bile več neposredno ogrožene. Predvsem pa se je leta 1950 začelo porajati delavsko upravljanje, zato prva ustava takrat ni bila več v skladu s splošnim razvojem pri nas.

Od leta 1953, ko smo dobili drugo ustavo, pa do danes se je v Jugoslaviji spet marsikaj spremenilo. Če so leta 1950 delali delavski sveti v tovarnah šlele prve boječe korake, je danes delavsko samoupravljanje živo dejstvo. Danes si sploh ne moremo misliti nove Jugoslavije brez delavskega upravljanja. Če bi naredili majhno prisposodbo in si pri tem mislimo ustavo kot obleko, življenje pa naj predstavlja telo, bi lahko rekli, da je za naše telo danes obleka (ustava iz leta 1953) postala že malce pretesna. Zato si moramo ukrojiti novo »obleko«, torej novo ustavo, ki bo uskladila naš sedanji razvoj z ustavnopravnimi oblikami in obenem usmerila naš celoten družbeno-politični in gospodarski razvoj.

Bistvo nove ustave, o kateri zdaj ljudje toliko razpravljajo, je v tem, da omogoči še hitrejši razvoj delavskega upravljanja in sploh samoupravljanja državljanov-občanov. Z drugimi be-

sedami: nova ustava je še en korak naprej k procesu počasnega odmiranja države. Vse bolj in bolj postajajo oblast — ne državni aparat — marveč ljudje, neposredni proizvajalci.

O osnutku nove ustave bi sicer lahko pisali dolge dolge strani, vendar naj se omejimo samo na nekatere glavne značilnosti. Vsak državljan pač išče v osnutku ustave tisto, kar ga zanima, od tod tudi tako živahno razpravljanje o ustavi. Kmetje hočejo vedeti, kaj bo z zemljo, obrtnike zanima, če bodo še lahko opravljali svojo obrt in podobno. Seveda so vse govornice, ki jih nepoučeni tu in tam širijo, da bodo zdaj kmetom vzeli zemljo, smešne. Osnutek ustave jasno pravi, da imajo kmetje lahko lastninsko pravico na zemlji, ki jo sami obdelujejo. Zemljiška lastnina je zavarovana z zakonom, kmetje pa se lahko prostovoljno odločijo glede svojih odnosov do kmetijskih zadrug in kmetijskih družbenih posestev.

Glede zasebne obrtniške dejavnosti pravi 23. člen ustave, da smejo občani z osebnim delom in z lastnimi delovnimi sredstvi opravljati razne dejavnosti. Še več! Čeprav je z ustavo prepovedano izkoriščanje tuje delovne sile za pridobivanje dohodka, določa 24. člen ustave, da smejo kmetje in obrtniki v posebnih pogojih pritegniti v delovno razmerje pomožno delovno silo.

Pomembna novost v novi ustavi je tudi načelo rotacije, ki ga ustava uvaja na več področjih. Za nadaljnji razvoj delavskega upravljanja in samoupravljanja bi ne bilo dobro, če bi predstavniki oblasti ostali predolgo na svojih mestih, kajti to bi utegnilo roditi pojave birokratizma, samovolje in podobno. Zato nova ustava določa, da se mora državni aparat izmenjati po štirih letih. To načelo velja tako za poslance v Zvezni ljudski skupščini kot za državni aparat v drugih organih. Tudi predsednik republike bo po novi ustavi voljen vsake štiri leta, izjema je le prvi predsednik tovariš Tito, za katerega ne velja to načelo.

Ljudi tudi precej zanima, kaj bo rekla nova ustava o veri, o osebni lastnini, o manjšinah itd. Tudi v teh stvareh gre ustava korak naprej. Člen 47. pravi, da je veroizpovedovanje svobodno, vsak lahko svobodno opravlja svoje verske zadeve, verske skupnosti lahko ustanovljajo tudi svoje šole itd. Vsakdo ima lahko v osebni lastnini vse stvari, ki zadovoljujejo njegove osebne potrebe. Zato so po ustavi v osebni lastnini lahko tudi stanovanja ter hiše, ki služijo lastnikovim osebnim potrebam. Tudi manjšine imajo z ustavo zajamčene vse pravice, kajti po ustavi so vsi jeziki narodov Jugoslavije enakovrni. Vsaka manjšina lahko svobodno uporablja svoj jezik, razvija svojo kulturo, ustanovlja svoje šole in podobno.

Naše izseljence bo še zlasti zanimal 63. člen predosnutka nove ustave, ki govori o državljan-

Tovarna »Niko« v Železnikih, ki se je s svojimi izdelki že močno uveljavila tudi na tujem

skih pravicah. Ta člen pravi, da uživa jugoslovanski državljan v tujini varstvo FLRJ, da jugoslovanskemu državljanu ne more biti vzeto državljanstvo, ne more biti odstranjen iz države in izročen drugi državi. Samo zvezni zakon sme določiti, da jugoslovanski državljan zaradi odsotnosti lahko izgubi jugoslovansko državljanstvo, vendar samo, če ima drugo državljanstvo.

Poseben poudarek pa daje ustava ne samo razvoju samoupravljanja in komunalnega sistema, marveč zlasti človeku — njegovim pravicam in raznim svoboščinam. Kdor prebira predosnutek ustave, bo skoraj v vsakem poglavju našel emernice, ki dajejo našemu delovnemu človeku polno jamstvo, da se bo lahko razvijal v svobodnega proizvajalca, ki bo v sklopu družbene skupnosti svobodno odločal o svojem jutrišnjem dnevu.

IGOR PRESERN

Novemu brigadirju bo prišla značko

CESTA

mladosti in bratstva

Povsod po Jugoslaviji imamo velike objekte, ki jih je v povojnih letih zgradila naša mladina. Pod njenimi mladimi rokami je zrasel večji del naših industrijskih gigantov, hidrocentrale, železniške proge, ceste, naselja, mesta.

Največje in najlepše darilo naše mladine domovini pa bo vsekakor nova avtomobilska cesta, ki bo povezovala najbolj oddaljene kraje naše dežele na svoji 1360 kilometrov dolgi progi, tako da jo upravičeno lahko imenujemo pravo prometno hrbtenico Jugoslavije. Tudi v mednarodnem merilu je avtomobilska cesta velikega gospodarskega pomena, saj že zdaj veže Maribor ob avstrijski meji in Trst, kasneje pa jo nameravajo zvezati po novem predoru pod Ljubeljem še s Celovcem, da bo vezala Evropo z Bližnjim vzhodom.

Prve lopate za to mogočno gradnjo so naši fantje in dekleta zasadili leta 1948, ko so se lotili graditve ceste na odseku med Zagrebom in Beogradom. Dograjen je bil naslednje leto. Graditev avto ceste so nato nadaljevali l. 1958, in sicer na odseku med Ljubljano in Zagrebom; potem pa so sledili novi odseki avtomobilske ceste. Letos se je podaljšala za nadaljnjih 95 kilometrov in 464 metrov. Brigadirji so zgradili cesto na predzadnjem odseku — od Paračina do Osiponice.

Od pomladi do novembra sta odmevala ob trasi nove ceste smeh in pesem. Stroji so brneli. Ni bilo lahko delo. V Bagrdanski soteski na primer, ki so jo morali razširiti ter preusmeriti tok Velike Morave in zgraditi še dolg nasip od Laništa do Mijatovca. To so hiteli tovarnjaki in škripale samokolnice. Spričo talnih voda je bilo treba nasuti 450.000 kubikov gramoza.

In graditev mostu pri Čupriji, ki je bil letošnji največji objekt, saj je dolg 275 metrov. Veliko je bilo truda, žuljev in znoja, pa tudi samozavestnega ponosa. Delovne brigade so prihajale in odhajale. Dvesto štiriinšestdeset jih je bilo, med njimi ena mednarodna. Letošnji odsek avto-

Med tristopetdesetimi brigadirji tujih narodnosti so bili tudi tile fantje

Brigadirjem tudi prijetnega razvedrila ni manjkalo

vse daljša in daljša

mobilske ceste je gradilo 36.680 fantov in deklet vseh slojev — kmečke in delavske mladine, pa srednješolci in študentje. Tristo petdeset brigadirjev je bilo tuje narodnosti. Med njimi so bili Angleži, Francozi, Švedsi, Švicarji, Čehi, Poljaki, iz ZAR in Indonezije.

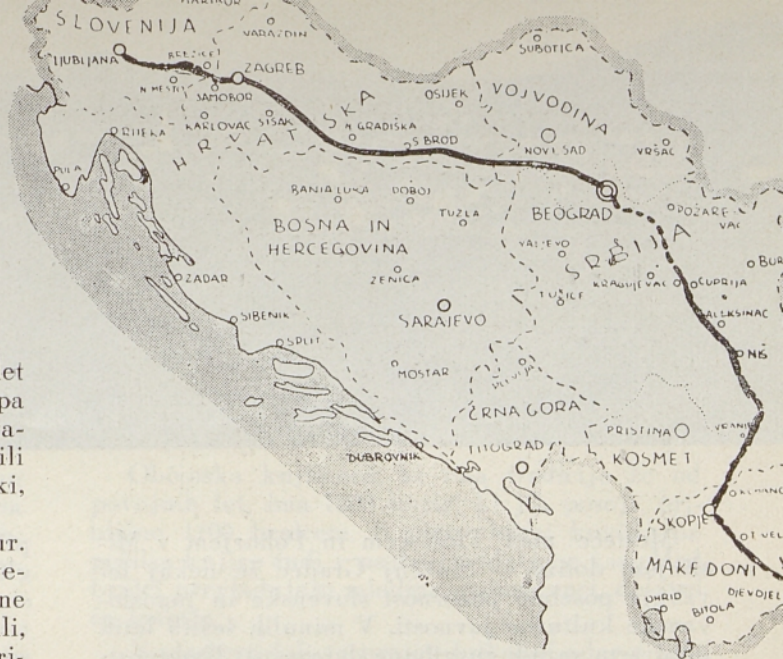
Vsaka izmena je delala dnevno po šest ur. Prosti čas so izrabili za počitek, pouk in razvedrilo. Imeli so športna tekmovanja in kulturne prireditve, ki so jih brigadirji sami pripravili, pa tudi razne amaterske tečaje, kakor na primer: foto, moto, avto, letalski, brodarski, gospodinjski itd. ter strokovne tečaje: poljedelško-traktorski, vinogradniški, živinorejski, zidarski, elektroinstalaterski, vodnoinstalaterski itd.

V novembru so bila dela za letošnje leto zaključena. Novi del avtomobilske ceste je bil slovesno izročen prometu. Zadnje izmene so odšle. Brigadirji so se vrnili v šole in delavnice. Ob slovesu pa so si obljubili, da se prihodnjo pomlad spet vrnejo. Zgradili bodo zaključni del ceste na 56 kilometrov dolgi trasji med Osipaonico in Beogradom. S tem bo obljuba, ki jo je dala naša mladina predsedniku Titu, izpolnjena. Avtomobilska cesta Bratstva in enotnosti bo dograjena!

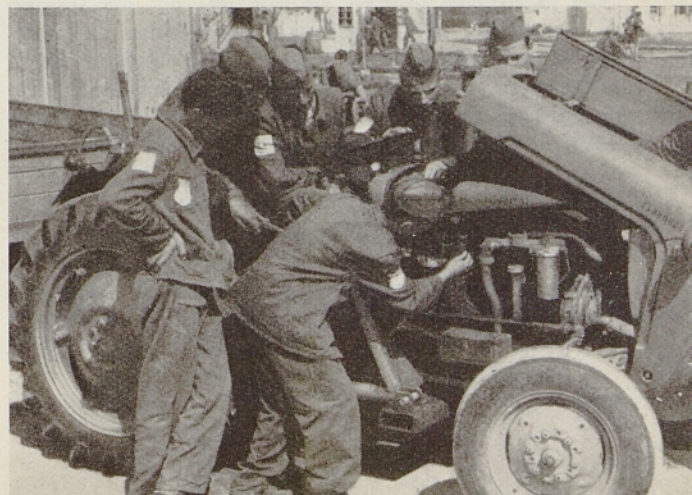
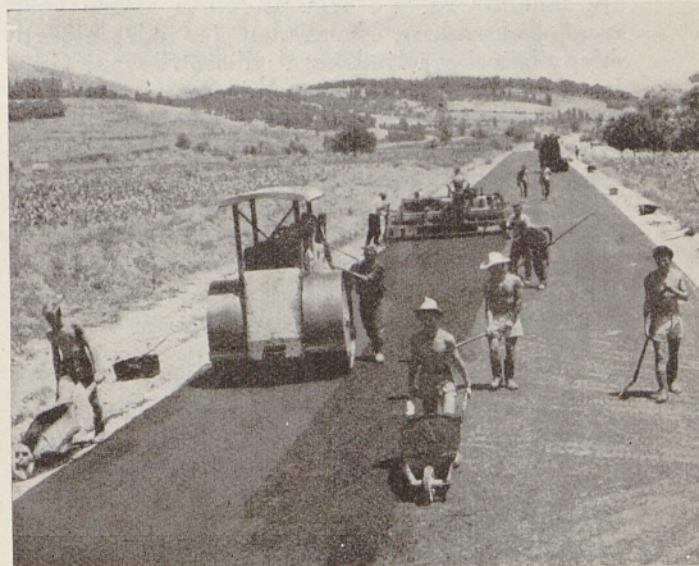
Poleg avtomobilske ceste je mladina letos v Sloveniji gradila še številne druge naprave. Sto dvajset brigadirjev je gradilo smučarsko progo v Kranjski gori, dvesto štirideset fantov in deklet je gradilo športni stadion na Jesenicah, tristo brigadirjev športni park v Kranju, šestdeset jih je delalo pri regulaciji travniških potokov v Celju, sto pri graditvi športnega stadiona v Ravnah na Koroškem, dvesto pri graditvi počitniškega centra v Ankaranu, sto pri urejanju športnih igrišč v studentovskem naselju v Ljubljani, šestdeset pri graditvi ceste Otočec—Čatež, sedemdeset pri graditvi ceste Metlika—Suhor, šestdeset pri gozdnih nasadih na Rogu, dvesto mladih Mariborčanov pa je gradilo cesto na otoku Cresu.

Še zadnja dela na novo zgrajenem delu avtomobilske ceste

Na šoferskem tečaju: Če hočeš znati šofirati, moraš do podrobnosti spoznati srce avtomobila — motor

Cesta mladosti in bratstva bo popolnoma dograjena prihodnje leto. Se nedograjeni del je na zemljevidu označen z črtkami

Kulturno življenje Slovenjega Gradca

Mestece med Plešivcem in Pohorjem v Mišlinjski dolini — Slovenj Gradec že nekaj let vzbuja posebno pozornost slovenske in jugoslovanske kulturne javnosti. V minulih šestih letih predvsem zaradi razgibane dejavnosti Umetnostnega paviljona, ki s svojimi številnimi, temeljito pripravljenimi razstavami likovnih del domačih in tujih umetnikov budi zanimanje domačinov in okoličanov za umetnost, jih vzgaja v dojemanju umetnin in si s tem pridobiva vedno širši krog obiskovalcev. Nenavaden je tudi letošnji sklep občinskega ljudskega odbora Slovenj Gradec o spomeniškem zavarovanju mesta. S tem je Slovenj Gradec zavarovan kot urbanistični zgodovinski spomenik v mejah srednjeveškega obzidja in neposredne okolice z zelenim pasom. Ta odlok priča o prizadevanju domačinov in vse občinske skupnosti, da bi uskladili vse kulturno življenje z lepo urejenim in zavarovanim okoljem. Občinski ljudski odbor Slovenj Gradec je za letos namenil kulturnim ustanovam 7.795.000 dinarjev, in sicer Umetnostnemu paviljonu, Muzeju ljudske revolucije, občinski ljudski knjižnici in glasbeni šoli v Slovenjem Gradcu. Toliko letos, ko imajo vse te ustanove svoje prostore, ko so svojo dejavnost že močno razvile. Pred leti, ko so vse šele začenjali, je bila podoba v marsičem drugačna.

UMETNOSTNI PAVILJON

Ravnatelj Umetnostnega paviljona, akademski slikar in pedagog Karel Pečko pripoveduje o razvoju ustanove, ki jo vodi, naslednje: »Umetnostni paviljon v Slovenjem Gradcu je bil ustanovljen 1956. leta na pobudo akademske skupine in ob največjem razumevanju in podpori občinskega ljudskega odbora in domačinov. Akademska skupina je najprej organizirala vrsto predavanj Likovni razgledi, za katera je pridobila priznane slovenske predavateljce. Predavanja so spremljale manjše razstave v priložnostnih prostorih. Ob zaključku predavanj pa smo

pridobili celotno prvo nadstropje magistrata na glavnem trgu. V tem poslopju imata svoje prostore tudi Ljudska knjižnica in Muzej ljudske revolucije.« (Ljudska knjižnica ima svoje prostore v pritličju, Umetnostni paviljon v prvem nadstropju, Muzej ljudske revolucije pa v drugem.)

»Umetnostni paviljon smo dvakrat adaptirali, ob ustanovitvi in 1958. leta po načrtih arhitekta Mirka Zdovca. Ureditev prostorov ustreza najrazličnejšim razstavam, od historičnih do sodobnih, uporabne umetnosti itd. V sedemletnem obdobju je bilo v Umetnostnem paviljonu nad šestdeset razstav del domačih in tujih likovnih umetnikov. Omenim naj le nekatere: Umetnine v Slovenjem Gradcu, Retrospektiva Franceta Miheliča, grafike Rika Debenjaka in plastike Stojana Batiča, nadalje retrospektive Krste Hegedušiča, Lojzeta Spacala, Avgusta Černigoja, Jožeta Pohlana, samouka Jožeta Tisnikarja, ki smo jo nato prepeljali v Ljubljano in Beograd. Nadalje smo pripravili retrospektivno razstavo norveškega slikarja Edvarda Muncha, angleškega kiparja Henryja Moora, sodobno indijsko slikarstvo, koroško slikarstvo in kiparstvo mlade generacije, razstavo mednarodnih otroških risb itd. V načrtu pa imamo retrospektivno razstavo slovenjegrškega rojaka kiparja Franca Berneckerja, grupe B-54 ter najnovejših del angleške slikarke Nore Lavrinove in jugoslovanskih samoukov.

Vse dosedanje razstave so imele najširši odmev med občinstvom ne samo v Slovenjem Gradcu in okolici, temveč tudi v zaledju, v Mežiški, Dravski in Saleški dolini. Med rednimi obiskovalci je vsa naša šolska mladina, saj je obisk razstav zajet v učnem programu likovne vzgoje. Vsem skupinam in kolektivnim obiskom nudimo strokovno vodstvo po razstavah. Otvoritve razstav so množično obiskane; ob strokovni analizi in kritični oceni pri otvoritvah obiskovalci največ pridobijo. V eni sezoni obiše naše razstave do 25.000 ljudi; samo razstavo grafik in risb mojstrov raznih narodov iz zbirke Božidarja Jakca je obiskalo približno 4000 ljudi.

Pri usmerjanju dejavnosti Umetnostnega paviljona nam ni do tega, da bi prirejali prireditve zaradi prireditev, temveč si vsestransko prizadevamo, da bi dobila vsaka razstava zase čimširši kulturni pomen in obseg. Zavedamo se, da kulturna ustanova ne more uspešno opravljati svojega poslanstva brez organske rasti v povezavi z drugimi kulturnimi dejavnostmi.«

Predsednik upravnega odbora Umetnostnega paviljona primarij dr. Stane Strnad, ljubitelj in zbiratelj umetnin in ustanovitelj ter zvest sodelavec lutkovnega gledališča v Slovenjem Gradcu, pa poudarja, da je otvoritev razstav v Umetnostnem paviljonu v Slovenjem Gradcu poseben dogodek, kot v drugih kulturnih središčih na primer gledališke premiere. Otvoritev se udeležuje po 150 ljudi ali več, ki z zanimanjem spremljajo uvodne analize razstavljenih del.

GLASBENA ŠOLA, SALONSKI ORKESTER

»Glasba ima v Slovenjem Gradcu dokajšnjo tradicijo,« pripoveduje ravnatelj glasbene šole profesor Jurij Bocak. »Že 1919. leta se je oblikovala prva instrumentalna skupina — salonski orkester, ki je odlej vsako leto priredil po en samostojen koncert in še poleg tega sodeloval pri gledaliških uprizoritvah. Kvaliteta repertoarja je iz leta v leto rastla, se osvobajala čitalniškega duha in tako ta orkester izpolnjuje pomembno nalogo s tem, da goji resno glasbo. Ob salonskem orkestru se je razvijala tudi godba na pihala. Iz te osnove se je zlasti v povojnih letih glasbena dejavnost zelo razživela, zlasti z ustanovitvijo glasbene šole 1955. leta« Glasbena šola

ima svoje prostore v rojstni hiši skladatelja Huga Wolfa. Tudi glasbena šola, ki vzgaja izvajalce za domače področje, njeni gojenci pa odhajajo tudi na srednje in višje šole, ima poseben 25 članski orkester. V Slovenjem Gradcu so vzgojili določen krog občinstva, ki redno obiskuje njihove prireditve. To so dosegli predvsem z razlago koncertnih izvedb.

LJUDSKA KNJIZNICA IN LUTKOVNO GLEDALIŠČE

Občinska knjižnica, ki ima tradicijo že od povojnih let, ima 7200 knjig, ki jih posoja približno 1100 bralcem. S potovalnimi kovčki pa pošilja knjige tudi v najbolj oddaljene vasi. Med bralci prevladujejo mladina, nameščenci, delavci in kmetje.

V glasbeni šoli je urejen lutkovni oder z zelo primerno dvorano, ki jo sicer uporabljajo za glasbeni pouk. Lutkovno gledališče ima bogato zbirko lutk, nekaj celo iz partizanskega lutkovnega gledališča. V minulih sezonah so pripravili nekaj prav uspešnih lutkovnih predstav. Vnet sodelavec je tudi primarij dr. Stane Strnad, ki je bil tudi pobudnik in organizator tega gledališča.

Sicer pa v Slovenjem Gradcu sodijo, da je za kulturno vzdušje v mestu značilno to, da so poklicne ustanove dosegle visoko umetniško raven, medtem ko amaterska dejavnost nima možnosti za razvoj. Vzrokov je več: za klubsko življenje še nimajo ustreznih prostorov. Sicer pa delujejo v okviru Svobode poleg salonskega orkestra še tamburaški orkester, pevski zbor in godba na pihala, lotili pa so se tudi filmskega gledališča.

MUZEJ LJUDSKE REVOLUCIJE

V prostorih nad Umetnostnim paviljonom je zbrana in urejena bogata zbirka dokumentov ljudske revolucije iz Mislinjske, Dravske in Mežiške doline. Poleg slikovnega in tiskanega gradiva je ravnatelj tega muzeja Bogdan Žolnir zbral številne enkratne predmete, ki imajo prav legendaren pomen, kot na primer orodje in različna oprema Prvega pohorskega bataljona iz taborišča na Veliki kopi. Bogdan Žolnir je pripravil tudi spominski muzej v Dravogradu, v prostorih, kjer so bile gestapovske mučilnice, v katerih je bila celica s tako nizkim stropom, da jetnik ni mogel stati, na dnu pa mu je do gležnjev segala voda. V nekaj sobah je torej razporejeno gradivo, ki priča o vstaji in boju slovenskega ljudstva na omenjenem področju. Knjiga Bogdana Žolmirja — Partizanski tisk ob Meži, Dravi, Mislinji, nekaj tega gradiva že povezuje v zaokroženo celoto.

Odkritje spomske plošče na Wolfovi rojstni hiši v Slovenjem Gradcu l. 1960

Ustanova, ki povezuje sedanost s kulturno tradicijo, je zasebni Sokličev muzej. V njem so zbrane razne krajevne znamenitosti, tudi izkopanine iz neposredne okolice, nadalje številne umetnine na steklu, panjske končnice, potem dela Franca Mihaela in Janeza Andreja Straussa, Janeza Jurija Mersila in številnih drugih starejših in sodobnih umetnikov. V tem muzeju je urejen poseben prostor s slikami in gradivom o skladatelju Hugu Wolfu, ki se je 1860. leta rodil v Slovenjem Gradcu.

Podoba kulturnega življenja v Slovenjem Gradcu bi ostala okrnjena, če ne bi vsaj bežno omenili slikarja samouka — Jožeta Tisnikarja. Slikar Jože Tisnikar je zaslovel ne samo doma z razstavo v Umetnostnem paviljonu, temveč je že prodrl v svet; njegove slike so že potovale v Edinburgh in pa na razstavo naivnih v Čačku. Njegove zelene vizije prikazujejo najznačilnejše prizore iz bolniške sečirnice, kjer je slikar samouk zaposlen. Ustvarja z veliko nestrpnostjo, upodablja pa vse, kar se mu je med delom vtisnilo v spomin: pretresljive prizore iz bolnišnice v zelenem tonu. Ravnatelj Umetnostnega paviljona pozorno spremlja njegovo sproščeno umetniško ustvarjanje.

Ta bežni pogled v kulturno ozračje v Slovenjem Gradcu vsekakor potrjuje, da je kulturno življenje, kakor se razvija v Slovenjem Gradcu, resnična potreba, resnično veselje in pravo doživetje domačimov.

FRANCE VURNIK

Tradition and Novelty in the Cultural Life in Slovenj Gradec

Slovenj Gradec, the town between Plešivec and the Pohorje in Mislinja Valley, enjoys a rich tradition in its cultural life which has become even more animated in the recent years. This, a little remote town has quite a few institutions which are carrying on their mission successfully. There are three such institutions in the building of the former City Hall: Public

Library on the ground floor with quite a rich supply of books that are being lent to the remotest villages in the district; Art Pavilion has its exhibition rooms on the first floor, and above it, the Museum of the People's Revolution has collected ample material that bears evidence of the uprising and struggle of the native people for freedom. Music School has its rooms in the house in which the composer Hugo Wolf was born in 1860; one of its classrooms has been done over to marionette theater. The amateur marionette theater, organized by the zealous collector of works of art and president of the management board of the Art Pavilion, the head doctor Stane Strnad, has a rich collection of puppets, some of which belonged to the partisan marionette theater. Since the war, the theater has given numerous successful shows. Already for 45 years, the cultural mission has been carried on also by the town's orchestra which, in its annual concerts, acquaints the population with classical music. Jaka Soklič has arranged his private museum in the vicarage. This art lover has collected many excavated items from the immediate surroundings of Slovenj Gradec, further some valuable works of art of the painters Franc Mihael, Janez Andrej Strauss, Janez Jurij Mersil, and of many other older and contemporary Slovene artists. A special corner in the museum is dedicated to pictures and material about the composer Hugo Wolf. The Slovene and Yugoslav public is especially attracted by and attentive to the work of the modern primitive painter Jože Tisnikar. His paintings in green tints are devoted to shaping of his immediate working environment, i. e. of the medical and sick atmosphere of the hospital in which he works.

The institution that guides and brings into harmony all the cultural activities is however the Art Pavilion which has, in seven years of its existence, organized sixty odd valued and successful exhibitions of works of art of France Mihelič, Riko Debenjak, Stojan Batič, Lojze Spacal, Avgust Černigoj, and Jože Tisnikar. Of the foreign artists, it has exhibited the works of Edvard Munch and Henry Moore, and arranged an international exhibition of children's drawings. The director of the Art Pavilion, the painter and preceptor Karel Pečko, is endeavoring to attract a wide circle of spectators. Groups of visitors are given a professional guide. Every year, more than 25.000 people visit the exhibition rooms, and that is quite a large number for this small district.

Even this brief account of the cultural life in Slovenj Gradec can give us an idea with what pleasure and keen interest the native people partake the cultural and artistic experience and creativity.

Dozorelo je poletje

Glej, ljuba, znova dozorelo je poletje,
za nami so nevihte, vroči pasji dnevi,
že zdanaj rožam se je obletelo cvetje,
belé se v prvi burji ajdovi posevi.

Visoko sonce, včeraj še omamno žgoče,
nas greje danes milo, božajoče,
kakor ljubezen izzorele žene,
ki bolj ko sla krvi — srce nemirujoče
v objem moža jo žene.

O, ljuba, ljuba, vsak čas bo zaplamtelo
v jesenskih barvah listje in se obletelo.
Potem bo drevje golo, dnevi kratki, sive
megle se bodo vlekly čez puščobne njive.
Le ob spominih se nam bo srce še grelo,
če nam že prej ledeni sever ne zapiše
čez vele krizanteme zadnje hiše.

Vladimír Lamut: Pod Gorjanci

Tovarna in Haloze

Iz visokega dimnika se počasi vali proti nebu sivkasto rdeč dim. Kidričevo... Tovarna glinice in aluminija. Tovarna, ki daje kruha 1700 delavcem. Ljudem iz Ptujkega polja in Haloz. Sinovom nekdanjih viničarjev, kočarjev, najrevnejših kmetov. Mnogi imajo za seboj življenjske zgodbe, o katerih bi lahko napisali cele knjige...

To so zgodbe o družinah, ki so včasih pred vojno kruh večinoma le po imenu poznale. Marsikje niso premogli miti za sol in petrolej ter so si svetili s trskami kakor v davnih dneh. Očetje in možje so zgodaj spomladi odhajali na sezonsko delo. Ko so se v pozni jeseni zgarani vrnili, je bilo nekaj dinarjev skromen prihranek od celoletnega dela. Tako je bilo včasih...

*

S počasno, previdno kretnjo je Alojz Gajšek položil orodje na mizo, kot bi se bal, da se bo zlomilo. V veliki tovarniški dvorani so hrumeli stroji. Potem se je zazrl nekam v tla, kot bi hotel obuditi spomine na mlada leta.

Rodil se je v Stogovcih pod Ptujsko goro na obronkih vinorodnih Haloz. Oče je bil reven gostilničar, imel je majhno krčmo in kup otrok.

»Vedno sem si želel, že kot otrok,« je pripovedoval, »da bi se izučil v kovinski stroki. Toda oče ni imel denarja, da bi me šolal.«

Potem je prišla vojna in z njo štiri leta trpljenja v okupaciji. Takoj po vojni je Alojz Gajšek odšel v oficirsko šolo.

»Dovršil sem jo z odličnim uspehom,« je povedal s ponosom.

»In potem?« sem ga vprašal.

Njegova nadaljnja pot v življenje je podobna poti sto in sto mladih ljudi iz teh krajev. Ko je odhajal iz vojske, je prosil, naj ga priporočijo v kakšni večji tovarni. »Rad bi v Kidričevo, tam gradijo veliko novo tovarno,« je rekel. In poslali so ga v Kidričevo. V tovarni je opravil izpit za kvalificiranega ključavničarja, čez nekaj let pa še za kvalificiranega rezkarja. Zdaj je visoko kvalificiran ključavničar. Z ženo, ki je učiteljica, sta si v Stogovcih zgradila skromno hišico. Več let je bil v tovarni predsednik sindikata.

Tovariš Gajšek pridno dela v raznih odborih; v tovarni in v Stogovcih. Malo je doma. Žena mu včasih očita, naj bi bil raje več pri družini. »Ne morem biti brezbrizen,« pravi na koncu, »če pa mi je družba omogočila tak vzpon v življenju...«

Tudi varilec Franc Vidovič je iz Haloz, iz Velike Varnice pri Leskovcu. Njegov oče je bil reven kmet. Pri hiši so bili trije odrasli in štirje otroci. Sedem lačnih ust, kruha pa malo.

»Ko mi je bilo deset let, sem že moral na delo k premožnejšim kmetom,« je pripovedoval.

Verjetno bi tudi Franc Vidovič vse življenje ostal reven kmet, če ne bi bilo tovarne. Leta 1948 je prišel iz vojske, odšel v tovarno in se v njej izučil za varilca. Z ženo, ki je tudi zaposlena, si na Bregu pri Ptujju gradita hišico.

Varilec Matevž Skok je prav tako Haložan. Tudi njegova mladost je bila bedna. Njegov oče je bil kajžar, imel je le tri orale zemlje, je pripovedoval Matevž. Pri hiši je bilo pet ljudi, zemlja pa je dajala le malo hrane.

»Oče je hodil vsako leto na dnino. Mi pravimo, da je delal 'na tabrih'. Včasih je odhajal na Hrvaško. Tam se je udinjal kot mlatič. To je bila prava tlaka. Vstajali so ob dveh zjutraj in delali kot črna živina do devetih zvečer in še dlje. To je bil krvavo prigaran zaslužek. Če je delal za denar, je dobil enkrat na dan jesti in zvečer štiri dinarje za plačilo. Ali pa je od deset vreč pšenice, ki jo je omlatil, lahko obdržal eno zase,« je pripovedoval mladi varilec.

Matevžu se godi mnogo bolje kot njegovemu očetju. V veliki tovarni dela osem ur dnevno kot varilec. Zdaj mu je 34 let. Z ženo sta sredi Ptujkega polja začela graditi hišico.

Oče Franca Korošca, elektrolizerskega mojstra iz Cirkulan v Halozah, je moral vsako leto

Značilna stara kmečka hišica v okolici Haloz

Franc Korošec iz Cirkulan v Halozah si je v Hajdini kupil hišico. Zdaj kupujeta z ženo televizor

Tudi Franc Vidovič bi ostal kmet, če bi ne bilo tovarne. Postal je varilec. Z ženo, ki je tudi zaposlena, si gradita hišico

v tujino. V svet za zaslužkom. Pri hiši je bilo sedem ljudi, sedem lačnih ust, zemlja pa skopa.

Najbrž bi tudi tovarniš Korošec mlajši moral vsako leto s trebuchom za kruhom, če ne bi bilo velike tovarne aluminija pod obronki vinorodnih Haloz. Tako pa si je v tej tovarni ustvaril boljše življenje kot njegov oče. Ko je prišel iz partizanov, je dobil v tovarni službo čuvaja. Kmalu pa je spoznal, da bo zaslužek skromen. Začel je pomagati delavcem, ki so montirali stroje v hali za elektrolizo. Vse bolj je napredoval, njegovo znanje je raslo. Začel se je učiti, opravljal je izpite. Nekega dne je napredoval do elektrolizerja. Toda ni mu bilo dovolj, hotel je še naprej. Spet izpiti, učenje. In šlo je. Postal je elektrolizerski mojster, visoko kvalificiran delavec. Zdaj nadzoruje celo izmeno, ki skrbi za 160 peči.

Delavsko stanovanjsko naselje v Kidričevem

»Koliko dobite ob mesecu?«

»Kar precej,« se je široko nasmehnil. »Včasih 50, včasih tudi do 55 tisočakov,« je pravil. Povedal je še, da je v Hajdini pri Ptujju kupil hišico. Zdaj kupujeta z ženo televizor.

*

Franček Kolarič je bežno ošinil inženirja. To že ne bo res, kar pravi. Da bi delavci nekoč samo pritiskali na gumb? Ph, kdo naj verjame tej pravljici?

Pogledal je svoje umazane, žuljave, zgarane roke. On bo vedno imel take roke, saj bo vedno samo kmet. Nič drugega kot navaden kmet tam nekje pod obronki Haloz. Tako je razmišljal kmečki sin Franček Kolarič leta 1946 na mladinski progi Šamac—Sarajevo, ko jim je mlad inženir razlagal, kako bo v Jugoslaviji čez deset ali dvajset let.

In kmet Kolarič je prišel v tovarno. Na borni krpi zemlje ni bilo več zaslužka. V tovarni aluminija je našel dober kos kruha. Prišel je v tovarno anodne mase, ki je najbolj avtomatiziran oddelek velike tovarne v Kidričevem. Iz leta v leto je napredoval, se izobraževal in izpopolnjeval. Zdaj je mojster. Na veliki komandni plošči pritiska na vzvode in gumb. Nič več mu ni treba garati s plugom in brano tam pod obronki Haloz, tako kot je garal njegov oče. Uresničile so se sanje, ki jim Franček tam doli v Bosni ni verjel, ko je z drugimi mladinci gradil progo.

IGOR PRESERN

po domači deželi

Prebivalci Velenja so se že precej časa pritoževali, ker niso mogli vedno dobiti dovolj kruha. Stari pekarni v Šoštanju in Velenju sta namreč že močno zastareli, tako da ne moreta več zadovoljevati potreb novega Velenja, saj prebivalci tega mesta včasih pojedjo kar devet ton kruha na dan. Pred kratkim pa so že izdelali načrte za novo moderno pekarno, iz katere bo prišlo dnevno okrog 12.000 kg kruha, pozneje pa jo bodo še povečali, tako da bodo v njej vsak dan spekli okrog 20 ton raznih vrst kruha.

Velenje je menda eno zelo redkih mest v Jugoslaviji, ki se lahko pohvalja, da pravzaprav ne pozna stanovanjske stiske. Skoraj vsak rudar v tem mestu ima stanovanje. V zadnjih 12 letih so v Velenju zgradili nad 1500 modernih stanovanj, za katera so porabili nad šest milijard din.

Velenjčani že nestrpno čakajo na prvo moderno samopostrežno trgovino, ki bo dograjena že v začetku prihodnjega leta. Ta trgovina bo precej pripomogla k zmanjšanju »repov« pred ne-

katerimi trgovinami, saj morajo zlasti 1. in 15. v mesecu, ko dobe rudarji izplačane zaslužke, gospodinje precej dolgo čakati v vrstah.

Šole pri Celju so konec avgusta dobile moderno, sodobno opremljeno telovadnico, ki bo služila tako šolski mladini osemletke in učencem kovinarsko-metalurške šole, kot tudi odraslim delavcem, ki jih veseli šport.

Vas Breze je oddaljena skoraj tri ure hoda od Laškega. Tja so morali prebivalci te vasi po vsako malenkost, saj v Brezah po vojni niso imeli trgovine. Zdaj pa je podjetje »Izbira« v Laškem odprlo v Brezah svojo podružnico, v kateri bodo vaščani dobili najnujnejše stvari.

Zavodnje, vasica nad Šoštanjem, kjer je našel zadnje počivališče pesnik-partizan Karel Destovnik-Kajuh, so v avgustu dobile kulturni dom. Poslopje sicer ni veliko, vendar pa so vaščani tudi dvorane, v kateri je prostora za kakih 100 ljudi, zelo veseeli.

Prebivalci mozirske občine se zelo hitro motorizirajo. Še pred nekaj leti je imelo v tej občini avtomobile nekaj redkih posameznikov. Zdaj pa je v občini Mozirje 152 avtomobilov, 265 motorjev in nad 400 mopedov (rolerjev). V občini je 687 ljudi, ki imajo vozniško dovoljenje.

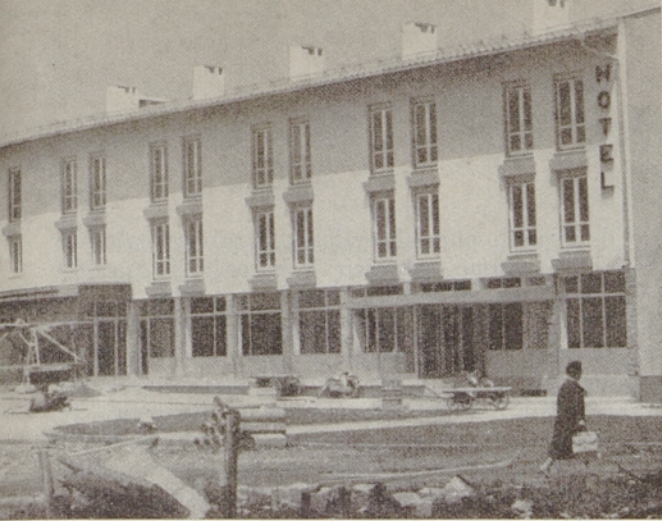
Radmirje pri Gornjem gradu. Celo strokovnjaki-zgodovinarji in starinoslovci zelo malo vedo o izredno dragocenih in zanimivih umetninah, ki jih hrani cerkva v Radmirju pri Gornjem gradu. V cerkvi imajo več mašniških oblačil, ki so darila avstrijskega in poljskega dvora ter nekaterih plemiških rodbin iz Francije in ČSSR. Ena največjih znamenitosti in redkosti te cerkve pa je 3kg težki kelih iz suhega zlata. Na njem je vrezlanih okrog 40 oseb iz sveto-pisemskega življenja. Pravijo, da je zlatar ta kelih izdeloval tri leta in potem zaradi napor-nega dela oslepel.

Celje je dobilo novo mestno knjižnico in novo šolo, v kateri bo prostora za tisoč učencev. V novi knjižnici si bodo obiskovalci lahko sami izbirali knjige.

V ptujski občini. V splošnih ambulantah ptujske občine so lani pregledali približno 150.000 bolnikov.

Novi hotel Paka v Velenju

Za občinski praznik so v Ptuju odprli nov sodobno urejen hotel

Prve dni oktobra so v kmetijskem kombinatu »Ptuj« začeli obirati kvalitetne breskve, ki so zrasle na plantažah na Štukih. Približno 30 vagonov breskev so odposlali v Maribor, tri vagone pa je kombinat prodal na ptujskem trgu.

Letos poleti je toča hudo prizadela precejšen del Slovenskih goric. Zato je občinski odbor Socialistične zveze v Ptuju pozval prebivalstvo, naj kakorkoli pomaga prizadetim krajem in prebivalstvu. Večina podjetij je takoj zbrala precejšnja sredstva, več tovarn — med njimi tovarna »Avtooprema« v Ptuju, tovarna strojil v Majšperku in še nekatere — so zbrale nad 100.000 dinarjev prostovoljnih prispevkov. Mnogi posamezniki so za prizadete družine v Slovenskih goricah darovali tudi obleke, obutev in druge predmete.

Ptujska tovarna perila in konfekcije »Delta« je septembra proslavila 12-letnico delavskega samoupravljanja, združeno z otvoritvijo nove likalnice in šivalnice. Predsednica delavskega sveta Marica Ivančič je v nagovoru poudarila,

da bo z novimi stroji tovarna povečala proizvodnjo za 30 odstotkov. Tovarna »Delta« daje kruha nad 350 ženskam iz Ptuja in okolice.

Mladina v Ljutomeru se zelo navdušuje za tehniko. V občini imajo dve društvi Ljudske tehnike, največ zanimanja pa je za avto-moto, radioamaterske in fotoamaterske krožke. V obeh društvih je včlanjenih 570 fantov in deklet. V kratkem bodo v Ljutomeru ustanovili še brodarško društvo.

V Lendavi, Dobrovniku, Hodošu in še nekaterih krajih je septembra gostoval ansambel Narodnega gledališča iz Subotice, ki je uprizoril več predstav, med njimi tudi Cankarjevega »Hlapca Jerneja«, v madžarščini. Prebivalci madžarske manjšine so vse predstave subotiškega gledališča sprejeli z velikim navdušenjem.

Murska Sobota je lani dobila 227 novih stanovanj, od teh 142 v večjih blokih, 85 pa v zasebnih hišah.

Pred vojno je bilo Prekmurje kot odrezano od zunanjega sveta. Zdaj so ti kraji povezani z Mariborom in drugimi kraji z dobrimi cestami, pa tudi zveze z vlaki (brzovlak) so ugodne. V kratkem pa bo Murska Sobota dobila še novo poštno poslopje z avtomatsko telefonsko centralo, ki bo imela 500 priključkov. Ta centrala je zametek bodočega avtomatskega telefonskega omrežja, ki bo povezovalo Prekmurje s svetom.

V Murski Soboti je prve dni oktobra pristalo celo letalo. To je bil poseben »aero-taksi«, dvomotorno češko letalo tipa »Morava«. To letalo bodo uporabljali za hiter prevoz inozemskih turistov, v tem času zlasti lovcev. V Prekmurju je dovolj fazanov, divjih rac, jerebic, srnjadi in druge divjadi, ki mika inozemske lovce. Zlasti Italijani se zanimajo za lov v Prekmurju; v Murski Soboti računajo, da bo to letalo opravilo nekaj voženj na progi Rim—Genova—Ljubljana—Murska Sobota in obratno.

Romantični grad Viltuš pri Mariboru, ki je preurejen v udoben dom za ostarele

Znanstveniki v Portorožu

Zasedanje študijskega odbora za merilne instrumente Mednarodne elektrotehniške komisije v Portorožu je končano. Skoraj 100 znanstvenikov iz vseh koncev Evrope je v pičlih štirinajstih dneh (od 17. do 29. septembra) izmenjalo svoje izkušnje s področja električnih števcov, kazalnih in elektronskih merilnih instrumentov. Delo je bilo naporno, toda zelo plodno, saj obsegajo samo zapisniki s sej skoraj 200 strani. Ugodno obmorsko podnebje je znatno olajšalo delo. Čas in kraj sta bila izbrana zelo posrečeno. Pripravljalni odbor za to zasedanje je prejel dosti pohval. Najstarejši udeleženec zasedanja, 86-letni Iliovici iz Francije, je na zaključni svečanosti izjavil: »To zasedanje in bivanje v vaši domovini je bilo eno izmed najlepših. Vaše dežele ne bomo nikoli pozabili.«

Velika dvodnevna ekskurzija iz Portoroža preko Ljubljane in Kranja, kjer so si udeleženci ogledali tovarno »Iskra«, ter Bleda in Vršiča v Trento ter dalje v Novo Gorico in nazaj v Portorož, bo ostala vsem v spominu. Skoraj ni bilo udeleženca, ki ne bi trdno sklenil, da pride vsaj na dopust v to slikovito deželo, kjer je v enem samem dnevu videl smučanje po gorskih pobočjih Julijcev in kopalce v prozorno čistem Jadranu. Ga. Schneiderjeva iz Švice je ob pogledu na Blejsko jezero in grad nad njim vzkliknila: »Kakor v pravljici!«

Ob prostih popoldnevih so si mnogi ogledali Postojnsko jamo, okolico Portoroža in istrski kras. Angleški delegat g. Golds je vedno in povsod vrtel kamero. Zaupal mi je: »Prepričan sem, da bom s svojimi posnetki odkril prijateljem v Angliji deželo, ki je prav gotovo ena izmed najzanimivejših.« Belgijski delegat g. Buyssens je bil presenečen nad prijaznostjo in nevsiljivostjo naših ljudi. Laskavih izjav je bilo veliko. Eno je gotovo: delegati iz Francije, Nemčije, Avstrije, Belgije, Švice, Anglije, Poljske, Madžarske, Italije in Rusije so odnesli iz Jugoslavije najlepše vtise.

Žalostni sledovi suše

Skoraj ni v Jugoslaviji okraja oziroma okoliša, kjer letošnja suša ne bi povzročila kmetijstvu občutne škode. Najbolj pa so prizadete Lika, Dalmacija, Črna gora ter Bosna in Hercegovina. V Dalmaciji je najtežavnejši položaj v goratih krajih in na otokih, kjer tri mesece ni deževalo. Samo v splitskem okraju je suša povzročila za dobre tri milijarde škode. Najbolj je prizadeta živina. Slaba paša in pomanjkanje vode sta povzročila, da je naglo oslabela in ponekod začela celo poginjati. V Dalmaciji in Liki je na sušnih področjih hudo prizadetih nad milijon dvesto glav govedi, prašičev in ovac. Podoben je položaj tudi drugod. V Bosni in Hercegovini je pridelok živinske krme za 50 in ponekod še za več odstotkov manjši kakor običajno. V večini krajev Črne gore niso dali travniki, senožeti in deteljšča miti tretjine lanskega pridelka. Za to je upravičena bojazen, s katero živinorejci pričakujejo letošnjo zimo. Posledica tega pa je, da skušajo čimveč živine prodati. Tako je letos polovica več živine naprodaj kakor je bilo običajno v tem letnem času.

Ljudski odbori, gospodarske, politične in družbene organizacije si s skrajnimi napori prizadevajo, da bi hude posledice suše čimbolj ublažili. Storili so razne ukrepe, da bi, kolikor bo mogoče, ohranili živino, predvsem govedo. V Liki in tudi drugod so začeli sušiti in spravljati mlade veje ter hrastovo in bukovo listje in jih kakor seno zložili v kope za zimsko krmo. Prav tako skrbno spravljajo v skladišča slamo, koruznico in vse drugo, kar bodo lahko porabili za krmo. Nekateri republike so si nabavile živinsko krmo v republikah, ki jih suša ni tako

Pri babici je lepo . . .

Bobi je zdolgočaseno sedel v skitem koticu za hišo in se kujal. Iz bližnjega okna so doneli veseli glasovi, izmed katerih je razločil mamin veseli smeh in očetovo zadovoljno basiranje. Vsa hiša je bila polna sorodnikov in znancev, vsi so ju prišli pozdravit ob prvem obisku v domačem kraju.

Tudi Bobi je bil spočetka med njimi. Nekaj časa je potrpežljivo prenašal njihovo ogovarjanje, božanje in trepljanje, potem pa se je naveličal ogledovanja, kot bi bil kaka redka, tuja žival. Zato se je izmuznil iz hiše in se skrivil na dvorišču.

Le čemu so ga pripeljali v ta daljni neznani kraj, kjer nikogar ne pozna, kjer mu je vse tuje, neznano? Očka in mama sta vedela o tem kraju toliko čudovitih stvari, v resnici pa je to samotni, neznan kraj, z majhnimi, ponižnimi hišicami, brez trgovine, brez prometa; nikjer nič takega, kar bi ga zanimalo in veselilo.

Zagledal se je čez vrtiček, poln pisanih, dišečih rož, o katerih mu je mama toliko pripovedovala. Vedno jih je želela vzgojiti tudi v novi domovini, pa ji ni in ni uspelo.

Onkraj vrtička je bila mehka, zelena trata s sadnim drevjem, na katerem so že rdela jabolka in se redile češplje. Na koncu trate je tekel potoček, onstran potočka pa so se podili otroci in od časa do časa radovedno pogledovali proti hiši.

Bobi se ni zmenil zanje, saj se niti pogovoriti ne bi mogel z njimi. Iz potoka je prikobačljala raca; za njo so se zvrstile mlade, puhaste račke in se veselo gugale preko trate. Bobi se je dvignil iz skrivališča in se začudil: še nikoli ni bil videl kaj tako ljubekega!

Tedaj je prišel mimo stric Janez, ki je bil namenjen v hlev k živini. »O, glej ga, fanta!

hudo prizadela. Tako je na primer sarajevski okraj s sredstvi, ki jih je dal na razpolago Izvršni svet Bosne in Hercegovine, nakupil v Sloveniji nad 400 vagonov sena in več desetih vagonov ovsa.

Izvozna podjetja so našla tržišča za nad sto tisoč ovac. Za izvoz goveje živine pa ni možnosti, ker niti po vrsti, niti po izpitanosti ne ustreza zahtevam inozemskih kupcev. Zato jo bodo odkupovala le domača podjetja. Meso bodo zmrzovali za zimске mesece oziroma za industrijsko predelavo. Domačim mesarskim podjetjem in tovarnam za predelavo mesa pa ni dovoljeno kakorkoli izkoriščati sedanji težavni položaj živinorejcev ter živino odkupovati po pretirano nizkih cenah.

Kaj pa ti tukaj?« je veselo zaklical. Potegnil ga je iz skrivališča in si ga posadil na rame. Pri hlevskih vratih se je globoko sklonil, da ne bi Bobi treščil v podboj. Bobi se je v strahu, da bo omahnil na tla, z obema rokama oklenil stričeve glave.

V hlevu je bilo temačno in težak duh po gnoju in živalih jima je napolnil nos. Bobiju je bilo neprijetno in rad bi se izmuznil s stričeve rame. Tedaj pa so se mu oči že privadile teme in presenečen se je ozrl naokrog. Ob jaslih je zagledal dve kravi, v sosednji ogradi pa svetlodlakega telička, ki je na majavih nogah silil k njima. Bobi se je veselo nasmel. Sklonil se je s stričeve rame, da bi si mladička od blizu ogledal, toda stric ga je že odnesel do druge pregrade, za katero je ležala debela svinja, okrog nje pa so se kobacali rožnati pujski in drug čez drugega silili k maminim seskom. Zdaj je stric dečka postavil na tla, sam pa je počedil po hlevu in natrosil sena. Bobi je tekal od pujskov k teličku pa spet nazaj in se ni mogel odločiti, koga naj bolj občuduje. Toda še preden se je vsega nagledal, ga je stric spet dvignil s tal in ga posadil na konja. Potem se je še sam zavihtel na konjev hrbet in odjahala sta skozi vas do vodnjaka. Ljudje, ki sta jih srečavala na poti, so mu prijazno mahali in ga pozdravljali. Bobi se je počutil kot junak iz pravljice. Joj, je pomislil, kako mu bodo zavidali njegovi tovariši iz vrtca, ko jim bo povedal, da je jahal pravega, živega konja! Mnogi med njimi so videli konja le v kinu ali v cirkusu, jahal pa ga ni še nihče!

Možato se je izprsil. In ko so mu vaški otroci klicali, naj se jutri oglasi na travniku za potokom, da se bodo skupaj igrali in pekli koruzo, je veselo prikimal in obljubil, da pride. Kar na lepem je pozabil, da ne zna njihovega jezika; brez težave je našel potrebne besede in se pogovoril z njimi.

Po večerji ga je mama odnesla v babičino izbo in ga položila v dedkovo posteljo. Čeprav je bil utrujen in zaspan, dolgo ni mogel zaspati. Postelja je bila mehka in široka in dišala je po svežih, na soncu sušenih rjuhah. Sprva ga je motila tišina, ki je ni bil navajen. Nikjer nobenega ropotanja in ne drdranja avtomobilov. Iz teme je bilo slišati le rahlo šumljanje potoka in črčanje čričkov. Skozi okno so sijale svetle zvezde in mu mežikala za lahko noč.

Potem so narahlo zaškripala vrata in v sobo je ostopila babica. Sedla je na rob postelje in ga dolgo, ljubeče ogledovala. Nasmehnil se ji je z zaspanimi očmi in bolj v snu kot v resnici je pomislil: »Prav sta imela oče in mama: pri babici je zelo zelo lepo.«

naši mladi ljudje

Alma mater vas pozdravlja

Kramljanje med odmorom

Redni vpis v I. letnik fakultet ljubljanske univerze je končan. Končna številka pove, da se je letos vpisalo v I. letnik 3197 študentov in študentk, od tega 2789 rednih in 408 izrednih.

Prvi ponedeljek v oktobru v kinu Union ni bilo zadnje predstave. Dvorano so zasedli »bruci«, ki jih je Zveza študentov povabila, da jim na nekoliko bolj svečan način kot po navadi podeli naziv »akademskega občana«. Uvodni nagovor je imel podpredsednik Izvršnega sveta LRS dr. Joža Vilfan.

Med pristrčnim ploskanjem je stopil na oder rektor ljubljanske univerze dr. Makso Šnuderl, ki je novincem prerokoval: »Kakšna bodočnost, kakšne perspektive vas čakajo! Vaša alma mater vas pozdravlja in sprejema medse!»

Od ustanovitve univerze v Ljubljani leta 1919 pa do letos se še ni zgodilo, da bi novince tako počastili, jim »uradno« povedali nekaj bodrilnih besed, dali napotke za življenje in študij: »To je prijateljski sprejem za ljudi, ki prvič stopajo na akademska tla. Novincev ne sprejemamo med akademske občane samo z vpisom. Ta čas je za vas prelomnica, izhodišče, novo razdobje v živ-

ljenju. Pred vami so novi cilji, nove poti, nova spoznanja in nova znanja. Čaka vas nov način učenja, utrjevali si boste intelekt, značaj. Čaka vas tudi prijetno družabno življenje med študenti. Družba, iz katere izhajate, vas čaka. Študij ni več stvar vas samih in vaših staršev. Akademska izobrazba ni več privilegij meščanskega razreda...« je novincem rekel dr. Makso Šnuderl.

Program so zaključile skupine društva Akademik s pesmimi, ki sta jih zapela zbora »Tone Tomšič« in »Vinko Vodopivec« in s folklornimi plesi, ki jih je izvajala skupina »France Marolt«. Podobne prireditve so bile tudi v Mariboru, kjer so v zadnjih letih ustanovili tri višje šole: ekonomsko, pravno in tehnično.

Med predavanjem

Smučarski skoki v Ljubljani - poleti

Najbrž še ne veste, da so slovenski športniki zopet dobili novo, nenavadno športno napravo. S pomočjo skupnosti so si zgradili v Mostecu blizu Ljubljane smučarsko skakalnico iz umetne mase, prvo te vrste v Jugoslaviji. Skakalnica omogoča skoke do 55 m. Stroški zanjo so znašali kakih 17 milijonov. Zgrajena je na temeljih stare snežene skakalnice, ki so jih obložili s šoto, preko katere so napeli žičnato mrežo in šele nato vse skupaj prekrili s plastično oblogo.

Zanimivo je gledati pogumne fante, naše znance z zasneženih poljan, kako sredi julija v debelih smučarskih pulloverjih hitijo mazati smuči, da bi tudi na masi skočili kar najdlje. Naši smučarski »asi« se že temeljito pripravljajo na letošnjo sezono, saj jih na snegu čaka naporno delo — ohraniti morajo sloves jugoslovanskih skakalcev, ki jim ga je priboril svetovni rekorder Jože Šlibar.

Ob ognjenem krstu skakalnice so se na prvem tekmovanju spuščali po zaletišču le naši tekmovalci. Na mednarodnem tekmovanju 30. septembra pa so se naši fantje pomerili s skakalci iz sosednje Avetrije in Italije. Pred približno 3000 gledalci, ki so ob lepem sončnem vremenu res uživali, je prepričljivo zmagal Božo Jemc z Bleda in je s svojim najdaljšim skokom 52,5 m tudi izenačil rekord skakalnice. Med mladinci je zmagal s skokom 30 m Smolej z Javornika.

VIDE PETKOVSEK

SKI-JUMPING IN LJUBLJANA — IN SUMMER

It is probably not yet known that the Slovene sportsmen have gotten a new, unusual sports contrivance. Assisted by the community, they have built a ski-jump of synthetic material in Mostec near Ljubljana, the first of this kind in Yugoslavia. Jumps up to 55 meters are possible on the ski-jump which has cost about 17 million dinars. It was built on the foundations of the old winter ski-jump which was first covered with peat, then with stretched wire-net, and with synthetic substance as the last layer.

It is interesting to watch the courageous boys, our acquaintances from the snowy plains, how industrious they are in the middle of June when they, clad in thick winter sweaters, wax their skis to achieve as long jumps as possible on the synthetic stuff. Our ski-aces are endeavoring to get ready for this year's season thoroughly, they know there is a strenuous task ahead if they

want to preserve the fame of the Yugoslav ski-jumpers gained by the world champion Jože Šlibar.

At the baptism of fire, only our competitors appeared on the run-down. At the international competition on September 30, our boys competed with ski-jumpers from the neighboring countries, Austria and Italy. Before about 3000 onlookers, attracted by the event and sunny weather, victory was gained by Božo Jemc, from Bled, whose jump of 52,5 meters equalled the record of the ski-jump. Smolej, from Javornik, gained victory among the minors with a jump of 30 meters.

Smučarska skakalnica iz umetne mase v Ljubljani

kulturni zapiski

Naša glasbena dejavnost

Bilo je letos sredi poletja. Na Otočcu na Dolenjskem je bil piknik za naše ameriške rojake. Sedel sem sredi med njimi in kramljali smo. Ko se je oglasila naša narodna pesem, ki so jo zapeli mladi fantje in dekleta iz Bele krajine, so se vsem zalesketale solze v očeh. Neki rojak pa je pripomnil: »Slovenci smo bogati: imamo morje, planine, štajerske in dolensjske griče in predosem veliko veselje za glasbo.« Imel je prav. Potem pa smo se pogovarjali o glasbenem življenju v Sloveniji.

Naši ljudje so zadnja leta zelo zaposleni, vendar mnogi še vedno najdejo čas za sodelovanje pri pevskem zboru, godbi ali kaki drugi glasbeni skupini. Vse te skupine so vključene v prosvetna društva ali pa v glasbene šole. Glasbeno življenje je organizirano zelo lepo. Po občinah skrbe za to glasbeni strokovnjaki in ljubitelji glasbe. Organizirajo tudi večje prireditve, na katerih izberejo najboljše skupine, da potem nastopajo na okrajnih prireditvah in na festivalih v Mariboru in Celju. Ta dva festivala sta znana že tudi izven meja naše domovine.

Pri nas manjka ljudi, ki bi vodili pevske zборе, godbe in instrumentalne skupine. Da bi dobili

nove strokovne moči, organizirajo prosvetna društva vsako leto posebne tečaje. Tako se zberejo tečajniki nekje ob morju ali na Gorenjskem in se v počitnicah strokovno izobražujejo.

V pcvojnih letih so nastale mnoge instrumentalne skupine v raznih krajih. Mnoge so se že močno uveljavile. Iz radijskih oddaj poznate Vesele planšarje, Zadovoljne Kranjce, Beneške fante in še mnoge druge. V poletnih mesecih nastopajo v turističnih krajih ter seznanjajo domače in tuje turiste z bogastvom naše pesmi.

Prosvetna društva so v Ljubljani ustanovila posebno ustanovo, ki izdaja glasbeni material: nove priredbe domačih narodnih in umetnih pesmi in skladb in razne strokovne pripomočke. Glasbeniki iz okolice Ljubljane so v zadnjem letu priredili poseben natečaj za nove popevke in skladbe z geslom: Po delu razvedrilo. Uspeh je bil zelo lep. Z novimi deli so potem nastopili v Ljubljani.

Neugnana je naša mladina za jazz in popevke. Po šolah, podjetjih in pri prosvetnih društvih so ustanovili svoje jazz skupine, ki dan za dnem nastopajo in zabavajo mlade in stare. Tako je pri nas in pravijo, da tudi drugod po svetu.

CIRIL BERGLEZ

Pro musica viva se imenuje krožek mladih slovenskih skladateljev, nekdanjih članov Kluba komponistov na ljubljanski Akademiji za glasbo. Pro musica viva je po naše: Za živo glasbo. To se pravi, da člani tega krožka nimajo skupnega skladateljskega programa, ampak vsak član te skupine sklada po svoje, svobodno. Na sliki od leve: Kruno Cipci, D. Božič, Ivo Petrič in Jakob Jež

Neža Maurer

Jesenske veje

Čisto tiho, čisto rahlo
veter je zapihal,
čisto tiho, čisto rahlo
veje je zanihal...

Tam, kjer smo doma

Nov slovenski kratki izseljenski film v barvah

Letos ob koncu leta bomo dobili nov slovenski film, namenjen predvsem našim izseljencem, pa tudi vsem našim ljudem doma, ki so izseljencem blizu s srcem in mislijo.

Film, ki bo v barvah, izdeluje domače filmsko podjetje Viba film. Scenarij zanj je napisal mladi pisatelj Štefan Kališnik, naš znani filmski režiser Zoone Sintič je prevzel režijo, posnetke pa je napravila Vika Kokaljova.

Pobudo za film je dala Slovenska izseljenska matica. Misel se je porodila ob vsakoletnih srečanjih in poslavljanjih z rojaki ob vseh tistih številnih iskrenih izpovedih: — Tako prehitro je minilo in spet bomo leta in leta daleč proč. Pa tisto, kar je povedal rojak iz Waukegana: — Če bi se dalo, vso domačo vas bi vzel s seboj pa bi jo pokazal našim ljudem in otrokom takšno, kakršna je danes. In vsa tista pisma, v katerih je na neštete načine povedana ena sama ganljiva misel: — Pretežka je peza let, predaleč je domovina, bridka je misel, da je ne bom videl nikoli več. Zato mi je tembolj dragoceno vse, kar pride iz domače dežele. Ko prinese poštar Rodno grudo, je pravo veselje za vso hišo. Posebno vesel sem slik domačih krajev. Da bi bolje videl, vzamem v roke majhen daljnogled ter iščem na fotografijah stezice, po katerih sem hodil kot pastirček.

Vsem vam je namenjen novi film: Tam, kjer smo doma... Za vas so snemalci prepotovali po dolgem in počez vso Slovenijo. Šli so po stezicah in cestah, skozi mesta in vasi. Ob domači pesmi in harmoniki vas bo popeljala kamera tja pod ponosni Triglav, Sava vam bo zašumela v pozdrav,

pozdravil vas bo tihi planinski svet v dolini Soče, tisoč lepot »dežele rajskomile« goriškega slavčka pesnika Simona Gregorčiča, sončna Primorska, pa spet stari mlini na Muri, prekmurske vasi, klopotci v Slovenskih goricah, bele breze v belokranjskih steljnikih, slikovita dolina Krke in naša mesta, kraji in ljudje, ki jim je ritem današnjih dni vtisnil novo podobo. Vmes so prepleteni prizori srečanj z rojaki, s prihodov in prireditev za izseljence.

Film Tam, kjer smo doma, bo izdelan do konca novembra. Že ob koncu leta ga bomo najbrž gledali na domačih platnih, potem pa bo poromal v svet med naše ljudi. Prinesel vam bo pozdrav domovine, ki vas bo prav gotovo razveselil.

I. S.

in še film „Izseljenska ladja“...

Kmalu se bo začelo snemanje enega igranega in enega dokumentarnega filma v sodelovanju »Lovčen-filma« iz Budve in Organizacije jugoslovanskih izseljencev v Čilu.

Po predlogu »Lovčen-filma« naj bi se ta film imenoval »Izseljenska ladja ‚Esperanca‘«. Film snemajo po ideji Nikole Radoševića, govoril pa bo o akciji jugoslovanskih izseljencev v Čilu, o opremi ladje, ki so jo poslali v pomoč Jugoslaviji v času vojne. Dokumentarni film pa bo prikazal zanimivosti Jugoslavije.

Letos v decembru bo z nastopom v glavni ženski vlogi v operi Andre Chenier slavila izreden umetniški jubilej — 25-letnico nastopanja v eni izmed največjih svetovnih opernih hiš, newyorški Metropolitan operi, naša rojakinja Zinka Kunčeva. To je pač zelo lep, lahko rečemo, izreden umetniški jubilej, ki nas vse navdaja z upravičenim ponosom.

Njena umetniška pot se je začela na dunajski Operi ter jo nato popeljala v svet. Pela je na nešteti odrih znanih opernih hiš in povsod navdušila ljubitelje lepega petja. Celo Italija, ki iz konkurenčnih razlogov dolgo ni hotela priznati soprana, ki ni zrasel v deželi Verdija, Puccinija in slovite milanske Scale, se je morala končno ukloniti Zinkinemu pebskemu talentu in moči njene umetnosti.

Tudi v Metropolitanski operi ni bilo lahko prodreti, saj so na njenem odru dotlej že celih petinsedemdeset let pele predvsem le italijanske primadone. Toda Zinka je bila vztrajna in pogumna ter je s svojim čudovitim glasom zmagala. Na svoji bogati umetniški poti, ki je njeno ime ponesla po vsem svetu, se je srečala in pela z znanimi umetniki: dirigentom Brunom Walterjem, Toscaninijem, Giglijem, Mariom del Monacom in drugimi. Mednarodna kritika, ki zaseda vsakih pet let, je dala l. 1953 Zinki Kunčevi prednost pred Mario Callas in drugimi svetovno znanimi sopranistkami.

Iskreno čestitamo pebki k jubileju in se ji zahvaljujemo za ugled, ki ga je s svojimi uspešnimi nastopi na svetovnih odrih priborila tudi naši deželi.

Jubilej,
na
katerega
smo
ponosni

Kajetan Kovič
je dobil
francosko nagrado

V francoskem letoviškem mestu Ouistreham-Riva-Bella na atlantski obali so podelili nagrade II. natečaja poezije na temo »Morje in ladje«. Prispelo je nad 250 rokopisov francoskih in tujih avtorjev. Ker pa naš mladi Kovič tudi ni kar tako, je poslal pesem »Romanca« ter prejel tretjo nagrado. Prevedel mu jo je Viktor Jesenik. V žiriji je sodelovalo več predstavnikov francoskega javnega in kulturnega življenja, med njimi tudi akademik Lacretele.

Kajetan Kovič *Materi*

*Daleč sva, malo besed je med nama.
Komaj poznaš moje duše obraz.
Težko, veš, reči besedo je, mama,
teže še, reči besedo na glas.*

*Misel, ki ti jo pošiljaš za mano,
najde le ravne in gladke steze.
Težko ji je, če zadene ob rano,
ko se vsa plaha dotipa do me.*

*Mati, vsak mora po svoje živeti,
vsak mora sam prehoditi svoj pot.
Kar mu je dano, to mora sprejeti,
ne da bi vprašal, zakaj in od kod.*

*Morda ne veš, kak je včasih samotno,
morda ne veš, kak je včasih hudo,
morda ne veš, kak se včasih odsotno
duša smehlja, a ne misli na to.*

*Mati, sam bom vso pot prehodil.
Ne skrbi. A vseeno — pridi tedaj,
kadar bo kdo moje srce pohodil.
Digni ga, toplo besedo mu daj.*

SESTA MARIBORSKA KULTURNA REVIIJA

Letošnja mariborska kulturna revija je posebno pestra: kar dve premieri so pripravili za to tradicionalno kulturno manifestacijo, ki traja nekaj jesenskih tednov. Poleg Cankarjevega »Pohujšanja v dolini šentflorjanski« ter Gotovčevega »Era z onega sveta« so pripravili tudi večer hrvaških književnikov in koncerte, med katerimi bo prav gotovo najbolj imeniten večer Dubravke Tomšič. Pa tudi najrazličnejših razstav ne bo manjkalo: o slovenski dramatik, razstava mariborskih likovnikov, partizanskega tiska in druge. Da pa ne bi vse to ostalo v ozkih mariborskih okvirih, bodo vrli gledališčniki gostovali tudi v Ptuj, Slovenski Bistrici in na Ravnah.

RAZSTAVA PIONIRSKÉ FOTOGRAFIJE

V počastitev dvajsete obletnice pionirske organizacije sta Fotokino zveza Slovenije in Zveza prijateljev mladine Slovenije priredili III. republiško razstavo črno-bele fotografije pionirjev-amaterjev. Na razstavo je poslalo svoja dela 629 pionirjev, a stroga komisija je izbrala le 166 del, ki prikazujejo dogodke iz vsakdanjega življenja doma, v šoli, v kroških in pri pionirski organizaciji. Podelili so tudi nagrade, in sicer Milenku Rošu in Jelki Capuder iz Ljubljane ter Marku Marčunu iz Kranja. Najboljša fotografija pa je bila delo nagrajenega Pavla Krasnika iz Dekanov.

DOJNI JUBILEJ GLEDALIŠKEGA UMETNIKA

Pred šestdesetimi leti se je začela življenjska pot Vladimira Skrbinška in komaj dvajset let kasneje tudi gledališka. Igralec, režiser in organizator se je rodil v Ljubljani, potem pa je bil dolga leta odsoten, saj je z gledališčem prepotoval vso Jugoslavijo od Maribora, Bosne, Splita, Skopja, celo v Albanijo je pri-

jadral. Po vojni spet nastopa v Sloveniji, malo v Mariboru, malo v ljubljanski Drami, zdaj pa je stalni član Mestnega gledališča. V njegovi bogati preteklosti so vloge in režije iz klasičnega, domačega in sodobnega repertoarja. Svoj dvojni jubilej bo proslavil v domači noviteti Branka Hofmana »Dan in vsi dnevi«.

BOGATA KONCERTNA SEZONA

Gostje, ki nam jih obeta ljubljanska koncertna poslovalnica za letošnjo sezono, so pa že tako imenitni, da bodo gotovo pritegnili tudi take obiskovalce, ki sicer nikoli ne zaidejo na koncert. Že kar na začetku bosta nastopila zbor in orkester Roberta Schawa iz ZDA ter glasbeno gledališče ČSSR. Nato bodo prispeli k nam slavni bolgarski pevec, prvak milanske Scale Djaurov pa balet Merthe Graham iz ZDA, pianist Evgenij Malinin iz SZ, trije sloviti dirigenti, med katerimi je Hiroyuki celo iz Japonske. Sodelovale pa bodo tudi plesne skupine iz Indije in Afrike. S tem pa vrsta slavnih imen še ni končana. Sovjetski violonist Viktor Pickeisen, ameriška sopranistka Martina Arroyo, francoska pianistka Monique Bruchollierie, sovjetska balerina Maja Pliseckaja in še in še. Galerija slovitih imen pa še ni popolna, ker z nekaterimi umetniki še niso končana pogajanja.

PRVI LJUBLJANSKI LITERARNO SATIRIČNI KABARET

V novi sezoni čaka izbirčne Ljubljance prijetna novost. Dobili bodo pravi pravcati kabaret, ne sicer takega s pomanjkljivo oblečenimi plesalkami in raznimi rokohitci, temveč literarno-satiričnega. Pripravilo ga je Mestno gledališče, gostovalo pa bo v baru hotela Slom, in sicer dvakrat do trikrat tedensko v večernih urah. Kot prvi se bo predstavil »Cirkus«, satirično delo Leboviča in Obrenoviča. Potem pa bodo so-

delovali Marjan Kolar s humoresko »Revolucije ne bo več« pa pesnik Janez Menart s svojimi »Časopisnimi stih« in še mnogi drugi. Kmalu nato pa bodo pripravili program Poljaki, se pravi, na programu bodo samo poljske humoreske, ki jih bo pripravil poljski režiser Sigmund Stoberški. Ljubljance se tega iskreno vesele, saj na področju satire pri nas že dolga leta nismo nič imeli.

UPRAVNIK CELJSKEGA GLEDALIŠČA SE JE POSLOVIL

Fedor Gradišnik, ki je 55 let delal pri gledališču kot igralec, režiser, organizator in učitelj mlajših rodov, odhaja v zaslužni pokoj. Izpolnil je tudi svojo življenjsko nalogo — priporil je Celju poklicno gledališče in ga vodil in oblikoval vseh dvanajst let njegovega obstoja. Na slovesnosti so se poleg domačih gledališčnikov poslovili od njega tudi številni ugledni predstavniki javnega in kulturnega življenja Slovenije.

NOV TELEVIZIJSKI PROGRAM

Monotonost televizijskega programa je bila upravičeno vzrok negotovanja vedno številnejših naročnikov. »Štiriletna eksperimentalna doba je za nami, zdaj pa začnimo,« so dejali tudi na ljubljanski televiziji. Z jesenjo so precej popestrili svoj program: vsak dan je obzornik, uvedli so »tribuno«, nekakšno javno razpravo za »okroglo mizo« (prva razprava bo najbrž o novi ustavi). Precej novih oblik uvajajo tudi na kulturnem in zabavnem področju. Razen literarnega podlistka pripravljajo tudi več oddaj z likovnega področja. Na zabavnem torišču pa se ne bodo več pojavljale le popevke in zabavno-glasbene oddaje. Najbolj se veselimo jezikovnih tečajev, za sedaj ruskih in angleških. Obeti so sila ugodni, zdaj pa samo še čakamo, kako se bodo uresničili na naših zaslonih.

Nad tisoč mladih pevcev je zapelo svojo novo pesem

Po vsej Sloveniji so se otroci že dolgo pred praznikom vneto pripravljali, da bi čimbolj svečano počastili 20. obletnico svoje organizacije. Dvajset let mineva zdaj od takrat, ko so v vihnih dneh naše velike ljudske vstaje stopili tudi otroci z vsemi svojimi mladimi močmi ob stran borcem za svobodo. V začetku le redkeje posejane pionirske skupine in čete so kasneje prerasle v odrede. Pionirji — deset-, dvanajstletni dečki in deklice, pa tudi mlajši, so bili zanesljivi kurirji do partizanskih javk in postojank, bili so obveščevalci, zbirali so hrano in zdravila za partizane, bili pa so tudi borci.

Pionirska organizacija je bila ustanovljena leta 1942 v Bihaču. Misel, združiti najmlajši rod v patriotski otroški organizaciji, je narekovala globoka skrb za mladi rod, saj ga je bilo treba moralno in fizično obvarovati pred vojnim pučošenjem in ga organizirano vključiti v velika dejanja naše vstaje.

Otroška organizacija je po osvoboditvi vključila v svoje vrste nove stotisoče otrok; vključuje otroke od 7. do 14. leta in ima svoje odrede in vse osnovnih šolah v Sloveniji.

Statistični podatki za leto 1961/62 kažejo, da je sodelovalo v interesnih dejavnostih, npr. v tehničnih dejavnostih 53.000, v kulturnoprosvetnih 80.170, v športnih 45.649, v pionirskih združenjih pa 38.304 pionirji. Poleg tega so v pionirski organizaciji izredno razvita razna praznovanja, tekmovanja, različne kulturne in športne manifestacije, prireditve, igre, izletništvo in letovanja (v letošnjih počitnicah je letovalo 47.000 otrok), ki občasno vključujejo večje skupine otrok.

Pedagoško mentorstvo v delu s pionirji opravljajo starešinski sveti. S pionirji dela 6500 odraslih; prosvetni delavci, starši in drugi državljanji.

Otroci so praznovali 20-letnico svoje organizacije

Dne 29. septembra so že dopoldne prihajali v Ljubljano pionirji in pionirke, delegati iz 1200 pionirskih odredov iz Slovenije; na praznovanje v Ljubljano so prišle tudi pionirske delegacije iz vseh naših republik: iz Srbije, Hrvaške, Makedonije, Črne gore, Bosne in Hercegovine, po 10 iz vsake. Tako so ljubljanski pionirji sprejeli v goste okrog 1500 svojih mladih vrstnikov iz vseh krajev naše domovine.

Glavno praznovanje 20. obletnice pionirske organizacije je dalo letošnjemu prazniku še posebno obeležje. Dne 29. septembra dopoldne so odprli razstavo »Pionirski foto 1962« najljepših fotografij pionirjev fotoamaterjev. Potem si je vsa velika otroška družina z zanimanjem ogledala tudi razstavo »Mir otrokom sveta«, ki jo je pripravil Rdeči križ Slovenije, svoje izdelke pa so prispevali podmladkarji Rdečega križa iz 32 držav.

Popoldne tega dne so bile v vseh večjih dvoranah v Ljubljani prireditve in akademije za otroke.

Zvečer se je nad 15.000 pionirjev in pionirk v pestri bakladi udeležilo velikega pionirskega zborovanja na Trgu revolucije v Ljubljani. Potem je bil še velik ognjemet z ljubljanskega gradu in tako je bil zaključen prvi praznični dan.

Naslednji dan, v nedeljo 30. septembra, pa je zaživel ljubljanski Tivoli. Ob Muzeju NOB so ob 10. uri svečano odkrili spomenik pionirjem ob 20. obletnici pionirske organizacije. Spomenik je odkril naš književnik France Bevk in je ob tej priložnosti spregovoril pionirjem nekaj pristranskih in toplih besed. Združeni pionirski zbori — nad 1000 pevcev — je zapelo svojo novo pesem — pesem 20. obletnice pionirske organizacije.

Potem pa se je v vseh prostorih velikega, zelenega športnega parka ing. Stanka Bloudka v Tivoliju razvilo vsestransko tekmovanje. Pionirji in pionirke so kotalkali, mladi taborniki so hiteli postavljati šotore, spet drugi so se pomerili v vajah na telovadnem orodju, mladi risarji so kar na prostem slikali vse, kar so videli okrog sebe. Saj vsega res ni mogoč naštet, povemo pa lahko, da je v vseh teh tekmovanjih sodelovalo približno 10.000 pionirjev in pionirk.

V teh dveh dneh so pionirji ob svečanem praznovanju 20. obletnice svoje organizacije sklenili številna nova poznanstva in prijateljstva.

BOZA NOVAK

otroci berite

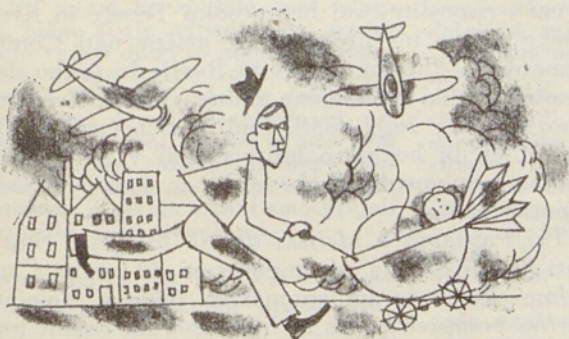
Moje želje

Jaz želim, da bi bila moja domovina srečna. Da bi bila svobodna in da je ne bi tujec teptal. Želim, da bi se vsi naši fantje in možje srečno vrnili. Da bi polje rodilo za vse Slovence dovolj kruha. Želim, da bi se spet pozidale naše požgane vasi. Da bi spet kmetje veselo obdelovali svoje polje. Slovenija naj bi bila svobodna posesod, kjer živijo Slovenci. Želim, da bi se partizani vrnili kot zmagovalci in da bi stražili spet naše meje. Želim, da bi se promet spet odprl, da bi spet vozili vlaki in avtomobili. Naši domovini želim, da bi složno pregnali sovražnika in obdelovali polja v miru.

Svojemu domu želim, da bi bila vsa družina skupaj. Da bi se oče srečno vrnil s tujega in da bi se spet odprlo delo. Da bi si namesto požgane hiše zgradili lepo in svetlo hišo. Da bi imeli okoli hiše lep vrt, v hlevu pa lepo živino. Vasi želim, da bi bila spet lepa in pozidana, da bi bilo v vasi spet polno sadnega drevja. Vesel bi bil, ko bi se spet odprla žaga, da bi spet vozili les iz gozdov. Če bi tujec gospodaril, bi vse izsekal.

Jaz bi rad postal kmet. Da bi imel dosti njiv in lazov, krav in konj. Sredi sadnega drevja bi imel rad lepo hišo. Rad bi šel v kmetijsko šolo, da bi se naučil dobrega kmetovanja. Postal bi rad delaven, pošten in dober kmet, da bi tako koristil slovenskemu narodu.

Anton Benčina, rojen 1932, Loški potok.
Napisano leta 1943, sredi vojne. — Pisma, ki so jih takrat pisali otroci in ki so se ohranila, so izšla letos v posebni knjigi »Mi, otroci vojne«.

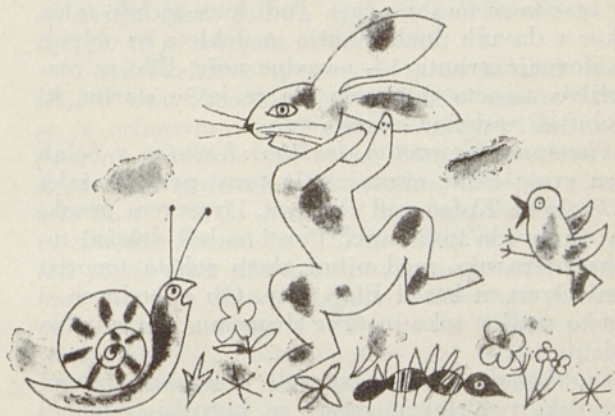
Ilustraciji: Milan Bizovičar

Desanka Maksimović:

Zajče uho

Ze od daleč čuje zajec,
kdaj v grmovju kihne vrabec,
kdaj zaide mravlja v trave,
kdaj so zrele zeljne glave,
čuje polžka, ki se speha,
zaspaneta, ki zazdeha.

Prevedel Ioan Minatti

Dragan Lukić

Bojni tovariš

Stric Aca je srečal na cesti svojega soseda, maledga Janezka in ga resno pozdravil:

»Zdravo, bojni tovariš!«

»Zdravo, bojni tovariš!« je prav tako resno odgovoril Janezek.

Dečki v bližini so slišali ta čudni pozdrav. Zasmejali so se in se norčevali iz Janezka:

»Bojni tovariš!«

»Bojni tovariš!«

»Bojni tovariš!«

Janezek se ustavi in reče enemu izmed njih:

»Čuješ, ti mi že nimaš pravice reči 'bojni tovariš'.«

»Tistile tam pa jo ima?« se zakrohota deček.

Med Slovenci ob naših mejah

Štehanje v Zahomcu je tudi letos privabilo poleg domačinov številne goste iz Celovca, Beljaka in celo iz Ljubljane. Z avtobusi in osebnimi avtomobili so se pripeljali v to prijazno slovensko vas ob Zilji, ki se še čvrsto drži starih slovenskih narodnih običajev. Vsako leto na žegnanjsko nedeljo se kakor v davnih dneh zbero pod staro lipo muzikantje in veselo zagodejo. Na konjičih pa prijezdijo štehovci, da poskusijo svojo srečo pri štehanju — v tekmi za častni naslov štehovskega mojstra ter v tekmi za krancelč. Saj tisti, ki si pribori krancelč, začne z dečvo prvi rej pod lipo, kar seveda ni majhna čast. Tudi letos je bilo tako, kakor v davnih dneh. Fantje in dekleta so oblekli »ta slovenje gvante« — narodne noše. Bilo je razburljivo, napeto in veselo, da se je še starim, ki so obujali spomine, ogrelo srce.

Slovensko prosvetno društvo »Košuta« v Selah je za svoje člane organiziralo prav prijeten izlet čez mejo na Kofce nad Trzičem. Društveni pevski zbor je seveda tudi zapel. Pevci so bili deležni toplega priznanja, med njimi zlasti solista tenorist Tomi Ogris in basist Blaž Olip. Ob odhodu so si krepko segli v roke in drug drugemu zaželeli: Na svidenje!

Ljubljanska Opera bo tudi v letošnji sezoni gostovala v Celovcu, česar se koroški Slovenci zelo veselijo. Letošnja sezona se bo v celovškem gledališču začela šele v novembru, ker posloplje prenavljajo.

V *Beneški Sloveniji* je umrl najstarejši Slovenec, 107-letni Bepi Jusič iz Klenja. V Rodni grudi smo o njem že pisali. Bil je med našimi ljudmi od blizu in daleč zelo znan in priljubljen. In njegov recept, da je dočakal tako visoka leta? Čisto preprosto: delo. Da, trdo, naporno delo, ki je delež vseh naših beneških Slovencev, ga je držalo pokonci do pozne starosti. Pa naj še rečejo, da Slovenci nismo krepke korenine?

Nad 60 tisoč prebivalcev bi lahko štela Beneška Slovenija, a komaj polovica jih živi na domačih tleh, kjer životarijo iz dneva v dan. Drugi so pa raztreseni povsod po svetu — po vsej Evropi in v številnih prekomorskih deželah. Vendar bi pa seveda raje živeli in delali doma, če bi delo imeli. V svojem glasilu Matajur, ki izhaja v Udinah, pravijo, da naj bi predvidena nacionalizacija električne energije koristila tudi tem krajem, ki so bogati z vodami in kjer v Terski in Krnhatski dolini ter v Liščecah v dolini Rezijske že obratujejo elektrarne. Z delnim izkoriščanjem električne energije, ki jo dajejo te hidrocentrale, to je prav z istim delcem, ki je podvržen nacionalizaciji, bi se

Ali bo zmagal v tekmi za častni naslov štehovskega mojstra?

dala izpremeniti podoba Beneške Slovenije. Lahko bi jo oživili z novimi tovarnami in domači ljudje bi se vrnili pod rodni krov. Na področju Sv. Lenarta, kjer so nedavno ne le zaprli, ampak celo podrli tovarno cementa v Čemurju, bi se lahko razvila industrija pohištva, kakršno imajo bližnji furlanski kraji. V Špetru v Nadiški dolini bi lahko obratovala tovarna za predelavo sadja v marmelado in sokove. Tam bi bil lahko tudi velik hladilnik za shrambo sadja. Industrijsko področje bi se dalo urediti tudi v okolici Čente v obsegu, da bi našli zaposlitev vsi brezposelni Terske in Krnhatske doline ter prebivalci z gričev nad Čento, Nemami in Ahtnom. V dolini Rezijske bi lahko delovala metalna mehanična industrija itd. Zelo želimo, da bi se želje naših ljudi v Benečiji uresničile in da bi bogastvo hidrocentral v teh krajih končno pripomoglo, da bi lahko za vselej odložili popotno palico.

Pri Pavšavih v idrijski dolini žalujejo. Stara mati je zajokala za sinom edincem, 52-letnim Carmelom, ki se je na sezonskem delu v Nemčiji smrtno ponesrečil. Res bi bilo lepo, da našim ljudem ne bi bilo treba več na tuje. Koliko žalosti in trpljenja bi bilo manj.

s.

naši ljudje po svetu

Odšli so trije možje

Iz Los Angelesa smo prejeli obvestilo, da je podlegel dolgi bolezni bivši večletni član glavnege odbora SNPJ in znani društveni delavec **John Olip**. Še lani, ko je bil s sinom in vnukom na obisku v starem kraju, smo si pri Matici segli v roke. Čeprav se je vedro smehljalo, smo žal opazili, da z njegovim zdravjem ni vse v redu. Res smo kmalu zvedeli, da je nevarno zbolel. Iz Los Angelesa je prispela njegova soproga, ki ga je negovala. Ko se mu je stanje nekoliko zboljšalo, sta se vrnila v ZDA, kjer je zdaj umrl, star 72 let.

Pokojni, ki je bil po rodu Gorenjec, doma iz Predtrga pri Radovljici, je bil od l. 1920 član SNPJ. Živel je v Detroitu, Chicagu in nazadnje v Los Angelesu. Mnogo je delal tudi v dramatiki. Režiral je številne slovenske igre. Bil je v odboru dramskega odseka kluba št. 1 JSZ. Aktiven je bil še po upokojitvi, dokler mu ni opešalo zdravje.

V Johnstownu, Pennsylvaniji, je umrl 19. septembra **Andrew Vidrich**. Po rodu je bil Notranjec, doma iz Cerknice, kjer se je rodil novembra 1880. Skoraj petdeset let je aktivno deloval v slovenskih podpornih društvih in zvezah, v mlajših letih pa je delal na prosvetnem torišču. Leta 1908 je postal član društva Zaveznik Slovenske delavske podporne zveze v Johnstownu. Ko se je ta leta 1921 združila s SNPJ, je bil pokojni Vidrich na združitveni konferenci v Clevelandu izvoljen za podpredsednika SNPJ. V SNPJ je deloval, dokler mu je zdravje dopuščalo. Bil je med tisti-

mi, ki so največ pripomogli, da je slovenska naselbina v Johnstownu in sosednih krajih veljala za središče vsestranske napredne dejavnosti.

V ponedeljek 24. septembra pa je v bolnišnici v Miamiu na Floridi doživel po dolgi neozdravljivi bolezni prvi urednik Nove dobe, glasila Ameriške bratske zveze **Anton J. Terbovec**. Bil je splošno znan in priljubljen po svojih duhovitih, šegavih člankih v slovenskih ameriških listih. Zlasti priljubljena je bila njegova rubrika »Vsak po svoje«, ki je izhajala v Novi dobi.

Tone Terbovec se je rodil pred osmimi desetletji v vasi Žirovnici pri Zidanem mostu. Izučil se je vrtnarstva in se s tem ukvarjal tudi nekaj časa v Ameriki, kjer se je takoj vključil tudi v društveno življenje. Bil je član društva Ilirska vila št. 173 ABZ, društva Cleveland št. 126 SNPJ in društva Slovan št. 3 SDZ. Pri SNPJ je bil dve leti predsednik glavnega nadzornega odbora, nato nad štiri leta glavni blagajnik. Zlasti ga je vedno veselilo novinarstvo. V ZDA je od l. 1908 pisal v slovenske liste. Sodeloval je pri Glasu naroda, Enakopravnosti, Glasu svobode, Slovenskem kolektarju, reviji Čas in Prosveti, kjer je bil l. 1916 pol leta tudi pomožni urednik. Od l. 1925 vse do upokojitve pa je urejal Novo dobo, glasilo Ameriške bratske zveze in bil poleg tega tudi njen upravnik.

Odšli so trije možje. Spomin nanje bo ostal trajen v zgodovini slovenskega izseljenstva!

I. S.

SEZONA PRIREDITEV SE JE ZAČELA

Na jesen, ko se šole spet odpro in začne listje odpadati, ko postanejo večeri dolgi in hladni, v živahnem utripu zaživijo tudi naše društveno življenje — kakor doma tudi na tujem. Pevci se zbirajo in vadijo nove pesmi, igralci se uče vlog za nove igre, različne godbene skupine se vadijo in pripravljajo za nastope. Z raznih strani smo prejeli poročila o pripravah na

proslavo 29. novembra — največjega praznika Jugoslavije

Kakor vsa leta doslej, bodo tudi letos naša društva širom po svetu sodelovala na teh proslavah po na-

ših naselbinah. Že več mesecev se na to pripravljajo in prav gotovo bodo veliko pripomogli, da bodo proslave praznika naše domovine daleč na tujem čim lepše.

Številna naša društva v evropskih deželah, kjer so naši ljudje večidel zaposleni kot rudarji, bodo nastopila tudi na proslavah rudarskega praznika sv. Barbare, zaščitnice rudarjev. V decembru pa prideta na vrsto družinski večer in silvestrovanje, ko se, zlasti v Franciji, v naših kolonijah zbere staro in mlado na tradicionalnih skupnih društvenih prireditvah. Poleg kulturnega programa, ki ga pripravijo naša društva, se na teh praznovanjih spomnijo tudi upokojujencev in vdov članov in jih obdarujejo iz društvene blagajne.

O vsem tem pa nam bodo podrobneje poročali naši prizadevni dopisniki sami. Pa poglejmo še k našim ljudem v prekomorske dežele. Tudi zanje se je začela sezona prireditev. Če pogledamo prav na kratko program napovedanih prireditev naših društev v Clevelandu in Chicagu, objavljenih v Prosveti, nas razveseli pestrost in število teh prireditev.

NE, NAŠI CLEVELANDČANI IN ČIKAŽANI RES NISO DOLGOČASNI LJUDJE

Našejmo samo glavne prireditve v Clevelandu in Chicagu od oktobra dalje. Dne 7. oktobra vinska trgateg pevskega zbora »Triglav« v Slovenskem narodnem domu, dne

28. oktobra koncert pevskega zbora Zarja v Društvenem domu na Recher ave, dne 4. novembra opera Glasbene matice in isti dan koncert mladinskega zbora v Slovenskem delavskem domu na Waterloo rd. Dne 11. novembra je društvo V boj št. 55 SNPJ priredilo posebno slavnost, s katerim je počastilo svoje 50-letne člane. Prireditve je bila v SDD na Waterloo rd. Dne 18. novembra bo v istih prostorih koncert pevskega zbora »Jadran«. Dramsko društvo »Anton Verovšek« pa bo imelo 25. novembra v Slovenskem delavskem domu svojo igro. Žal v programu ni navedeno, kaj bodo igrali. V prvih decembrskih dneh — 2. decembra — pa bo znani pevski zbor Slovan priredil svoj jesenski koncert. Peli bodo v Društvenem domu na Recher ave.

Navedli smo le glavne letošnje prireditve v Clevelandu. Med nastopi dramskih društev žal ne bomo več zasledili toliko let znanega imena dramskega društva »Ivan Cankar«, ki se je letošnjo spomlad razšlo. Zato pač, ker je veliko njegovih članov pomrlo, drugi pa so ostareli. Njegovo izredno plodno delovanje nad štiri desetletja ne bo ostalo pozabljeno!

Pa stopimo še k Čikažanom. Dne 7. oktobra so se prav gotovo zelo številno udeležili prireditve krožka št. 9 Progressivnih Slovanov v dvorani Lorraine, saj je med našimi dekletki vedno prijetno, pa tudi postrežbi ni kaj reči. Lepo je bilo prav gotovo tudi 13. oktobra na veselici društva št. 86 SNPJ v Norwegian dvorani, še bolj veselo pa najbrž na vinski trgatvi kluba Slovenskega centra, ki je bila v Masonic Templu 20. oktobra.

Osrednja kulturna prireditev letošnje jesenske sezone v Chicagu je bil koncert znanega pevskega zbora »Prešeren«, ki je bila dne 18. novembra v Havličkovi dvorani. Ne le naši Čikažani, tudi iz drugih krajev so se ga udeležili naši ljudje. Saj smo Slovenci znani kot veliki prijatelji naše lepe pesmi.

Prav zanimiv in napet bo gotovo tudi kegljaški turnir, prirejen 1. in 2. decembra pod okriljem društva št. 559 SNPJ. Zlasti bo pritegnili naše športnike in to stare in mlade.

Pa se povrnimo še malo v Cleveland. Kakor sem nekje zasledila, pripravlja pevski zbor Zarja presečenje. Peli bodo spevoigro »Na planinah naših«, ki jo dobro poznamo tudi Ljubljančani. Saj je prav s tem delom, ki ga je pripravila in režirala naša znana operna pevka Pavla Lovšetova, ki je pred leti gostovala tudi v ZDA, požel številne zelo lepe uspehe pevski zbor ljubljanskih upokojencev. S spevoigro »Na planinah naših« so imeli lepe uspehe povsod, kjer so v Sloveniji nastopili. Prav gotovo

Simpatična Ruth Butkovich, ki je bila ob letošnjem Dnevu SNPJ v Chicagu izvoljena za Miss SNPJ za leto 1963. Miss Butkovicheva je članica društva št. 270 SNPJ v Lyons, Ill.

bo ugajala tudi našim rojakom na tujem.

Pa še nekaj bi pripomnila: za 4. november sta bila v Clevelandu napovedana koncert mladinskega zbora in opera Glasbene matice. Zakaj kar dve tako pomembni kulturni prireditvi na isti dan? Če morda zato, da se nudi močnost obiskovalcem iz drugih krajev, da obiščejo obe prireditvi, je to kar razumljivo, sicer pa bi bilo zares škoda za eno in drugo, da bi se obiskovalci trgali na dvoje in postavljali pred odločitve, katero obeh prireditvev naj obiščejo, ko sta obe tako kvalitetni?!

Še en pomemben dogodek so naši Clevelandčani letos v oktobru doživeli

vgradili so vogelni kamen in odkrili spominsko ploščo za Slovensko zavetišče za ostarele

O novem zavetišču za ostarele smo v Rodni grudi podrobneje že nekajkrat spregovorili. Zelimo, da bi bilo novo poslopje hitro dograjeno in da bi čimprej služilo svojemu plemenitemu namenu. Čestitamo odbornikom in vsem, ki so in še bodo pripomogli, da dobi naš Cleveland potrebno ustanovo — Slovenski dom za ostarele.

ZA DELAVSKI PRAZNIK PRAZNIČNA PROSVETA

Prav veseli smo bili Prosvete, glasila Slovenske narodne podporne jednote, ki je za ameriški praznik dela izšla v slavnostni izdaji v treh delih, skupno na 24 straneh. Kakor je naglasil glavni urednik

Louis Beniger v uvodniku, prinaša ta številka Prosvete iskren delavski pozdrav vsem našim delavcem, ki s svojim poštenim delom omogočajo dobrine sveta, kakor tudi vsem tistim, ki so bili po dolgoletnem napornem delu upokojeni. Prosveta, ki je najuglednejši slovenski delavski list v ZDA, je vedno pozdravljala delavski praznik in se po načelih SNPJ zavzemala za mednarodno delavsko enakopravnost ter za pravične odnose in zaščito delavcev.

Čeprav jih je že mnogo odšlo tja, od koder ni vrnitve, so vrste članov SNPJ še vedno številne, krepko strnjene. Na mesto očetov in mater so stopili sinovi in hčere, vnuki in vnukinje. Številni znani dopisniki Prosvete so za vedno odložili pero, so pa zato drugi tem krepkeje poprijeli za delo in pridružili so se jim še novi. Vse to opaziš na Prosvetinih straneh, ki so vedno zanimive in pestre. Anton Vehar je še vedno fant od fare in krepko ter zanimivo suče pero, da je kaj. Iz starega kraja se je pa začela oglašati naša Tončka Šimčičeva — Clevelandčanka in Floridčanka, ki živi zdaj tu med nami v starem kraju, pa piše tako zanimivo, kakor da bi vse življenje držala v rokah pero. Tudi oglasi v slavnostni številki Prosvete zgovorno pričajo o strnjjenih, marljivih vrstah naših ljudi. Kakor poroča upravnik Medvešček, so jih pridni zbiralci zbrali za nad 4600 dolarjev in s tem Prosveti veliko pomagali. Najpridnejši je bil Prosvetini dopisnik in seveda naročnik John Gorjanc iz Samsule, Fla, ki je nabral za dobrih 500 dolarjev oglasov. Pomagal mu je tudi Louis Rebol, kakor Gorjanc tudi nekdanji Clevelandčan, ki tudi zdaj živi v Samsuli. Takoj za njima, na drugem mestu je Vinko Godina iz Clevelanda, potem pa še vrsta drugih, ki vedno radi pomagajo, kadar gre za dobro, napredno stvar! Čestitamo Prosveti k njeni slavnostni številki in k tako številnim prijateljem!

JOHN GERM — DOSMRTNI
ČASTNI PREDSEDNIK KSKJ

V prejšnji številki naše revije smo pisali o 25. redni konvenciji Kranjsko-slovenske katoliške jednote, ki je bila avgusta v Harrisburgu v Pennsylvaniji. Svoje poročilo dopolnjujemo toliko, da je bil na konvenciji do sodanji predsednik John Germ izvoljen za dosmrtnega častnega glavnega predsednika. Ime Kranjsko-slovenske katoliške jednote se spremeni v Ameriško-slovensko katoliško jednoto, kratice organizacije pa ostanejo iste kot doslej. Prihodnja konvencija bo leta 1966 v Clevelandu, Ohio. Rokjaku Germu k častni izvolitvi čestitamo!

INA SLOKAN

Iz Kanade

Pismo rojaka B. Galekovića iz KANADE nas je še posebno razveselilo. Napisano je v hrvaščini in med drugim pravi:

Najprej prejmite mnogo pozdravov od mene in vseh prijateljev Jugoslavije, ki živijo v Sault Ste. Marie, Ontario. Pošiljam vam naslov novega naročnika Jožeta Seražima in naročnino, prilagam pa še po en dolar za tiskovni sklad Matice od rojaka Seražima, G. Tataloviča in od mene. Torej vidite, da vsi trije, čeprav je eden Slovenec, drugi Hrvat in tretji Srb, mislimo tudi na delo Slovenske izseljenske matice in ji želimo veliko uspehov. Hrvatje in Srbi smo sicer naročeni na revije naših matic, delamo pa za vse matice in želimo, da bi tisk iz domovine prišel med vse Jugoslovane v tujini.

Prav tako smo bili veseli drugega pisma iz Kanade, ki ga piše iz Vancouvera, B. C., rojak Paul J. Golia. Pismo je novo potrdilo, da se naši ljudje, ki že leta in leta živijo v tujini, še zanimajo za materin jezik, da ga ljubijo in da želijo, da bi se ga naučili tudi njihovi otroci. Golia piše:

Zvedeli smo, da izdajate UČBENIK SLOVENSKEGA JEZIKA. Zelo smo zainteresirani za knjigo, iz katere bi se naučili slovenskega jezika vsi tisti, ki se poleg drugih slovanskih jezikov zanimajo tudi zanj, posebno še naši mlajši rodovi. Prosim, pošljite mi na ogled en izvod in sporočite, koliko časa bo ta priloga izhajala. Za uslugo se že vnaprej lepo zahvaljujem.

Ne bo napak, če rojaku Golii, pa še drugim, tudi tukaj na kratko odgovorimo. UČBENIK bo kot priloga Rodne grude izhajal do konca tega leta, nato ga bodo vsi lahko naročali kot samostojno vezano knjižico pri založbi Mladinske knjige, Ljubljana. Pa tudi v prihodnjih letnikih RODNE GRUDE bomo na tak ali podoben način poskrbeli,

da se bodo jezika svojih staršev lahko učili v tujini rojeni in študirani otroci naših izseljencev.

Zdaj pa kratek, a prisrčen »Hello!« Stanleyu, Toniju in Jožeku Žižeku v Medicine Hat, Alta, Kanada. Očka Slavko Žižek piše, da žena Kathy ne zna slovenski in da so njuni trije sinovi še premajhni, da bi se učili njegovega materinega jezika. A vendar, nadaljuje v pismu, upam, da se bodo moji fantje prej ali slej naučili slovenščine. Morda bom enkrat, če bom mogel, poslal vsaj enega za nekaj časa v domovino, da se nauči našega jezika. Vi nam pa kar še naprej tako redno pošiljajte priljubljeno revijo in vaš koledar. Prosim, da mi pošljete tudi letošnji koledar, čeprav je že pozno, če ga le imate. Zvedel sem, da je zelo zanimivo in da je v njem objavljena zgodba Miška Kranjca. Ponosen pa sem, da poznam tega odličnega pisatelja, rojena sva v isti vasi Veliki Poljani. In končno vas prav lepo pozdravlja midva z ženo, enako sinovi Stanley, Tony in Jožko.

Iz ZDA

Med Slovenci v ZDA smo imeli že nekaj primerov, da naročajo RODNO GRUDO drug drugemu za darilo. Pred kratkim nam je pisala Anna Klun iz Pittsburgha, Pa., da naj črtamo enega njenih naročnikov, katerim je plačala naročnino. Mož je že star in slabo vidi, piše Klunova, ali zato bom skušala pridobiti nekaj nobih naročnikov. Bila sem pri vas pred štirimi leti in se še dobro spominjam vseh, posebno prijaznih deklet in takratnega šoferja. V upanju in želji, da se še vidimo, vas vse najprisrčneje pozdravljam.

Ljubeznivo rojakinjo Ano Klunovo prisrčno pozdravljam vsi, posebno dekleta iz Matice, in želijo, da bi ji lahko spet kmalu segla v roke v Ljubljani.

Vsak mesec prejmemo več čisto kratkih, preprostih pismec, katerim so največkrat priloženi čeki za naročnine naših publikacij. Ta pisma prav tako cenimo, ko vsa druga, saj nekaj skromnih besed pove vse. Takole na primer piše Elizabeth Augustin iz Imperiala, Pa.:

Tukaj vam pošiljam ček v znesku sedem dolarjev za RODNO GRUDO in za SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR 1965 in vas lepo pozdravljam. Med vrsticami pa smo prebrali, kar preberemo tudi v drugih podobnih pismih: vaša revija mi je všeč, rada prebiram novice iz rojstne domovine, rada gledam slike domačih krajev.

Mary Zevart iz Cle Elum, Wash., pravi: pa napišite še kaj lepega iz mojega rojstnega kraja Velenja. Res ste lahko ponosni, gospa Zevartova, na vaš rojstni kraj, saj je nanj ponosna vsa naša dežela. Zevartova pošilja še deset dolarjev, in sicer tri za koledar, štiri za revijo, tri pa za pomoč Matici tisku. — Iskrena hvala!

Prav toliko in v iste namene pošilja rojak Filip Godina iz Chicaga, Ill. Na koncu je Godina napisal: sprejmite moj pozdrav in sprostite pisavi, sem že v štirinosemdesetem letu ter boleham na srcu.

Dragi Godina, pošiljamo vam poleg lepih pozdravov naše iskrene želje za vašo zdravje.

Iz Nemčije

Še besedo, dve iz pisem Slovencev, ki živijo v evropskih državah. Anton Strnad iz Nidelosheima v NEMČIJI se Matici lepo zahvaljuje za pojasnila in nasvete v zvezi z ureditvijo svojega državljanskega statusa, z obiskom domovine in podobno. Zahvaljuje pa se tudi za RODNO GRUDO. Naslednje vrstice pa so polne domotožja:

Moram vam povedati, da srčno želim obiskati rojstno domovino, videti spet svoj

lepi rodni kraj in druga mesta Jugoslavije, posebno Ljubljano in Kranj. Rad bi videl nove kulturne ustanove, gospodarske in stanovanjske objekte. Če bom mogel priti na obisk, obiščem tudi vas.

Iz Švedske

Anton Tominc iz Finspänga v ŠVEDSKI se opravičuje, ker je pozabil na naročnino za RODNO GRUDO. Vse bo nadoknadil, ker jo želi redno prejemati, prav tako koledar. Obenem pa prosi:

Če je mogoče, pošljite, prosim, za enkrat šest koledarjev, šest Rodnih grud in šest albumov Slovenije za moje tukajšnje prijatelje. V tem mestu je več Slovencev in bi radi imeli domače čtivo. Prilagam vam naslove in vas prav lepo pozdravljam s prošnjo, da izpolnite našo željo. Pošiljam tudi denar za naročnino, drugič pa bom skušal napisati kaj več o žiljenju naših fantov na Švedskem.

Le pišite, fantje iz Švedske in od povsod! Objavili bomo vaše prispevke in vam odgovorili, če ne s pismom pa z našo revijo, v kateri je vsaka beseda napisana z ljubeznijo do vseh izseljencev, ki niso zatajili rodne zemlje.

Ernest Kološa iz Vinnö v ŠVEDSKI se večkrat oglasi. Njegova pisma so vedno polna domotožja. To pot piše:

Vašo revijo redno prejemam in hvaležen sem vam za delo, ki ga imate z nami. Z zanimanjem prebiram vaš tisk, še posebno všeč pa so mi slike, ki me spominjajo na rodni kraj. Domovine ne morem pozabiti in srce si vedno bolj želi domov! Ko obiščem Slovenijo, bom obiskal tudi vas, da vam še osebno povem: kljub temu, da živim v tujini, sem in bom ostal zvest Jugoslovan! Lepo pozdravljeni in kmalu na svidenje!

vprašanja in odgovori

DVE NOVI ODREDBI

V zveznem Uradnem listu z dne 5. septembra letošnjega leta, št. 36, je objavljena odredba, po kateri lahko jugoslovanski državljani, ki imajo v zvezi s službo ali zaposlitvijo stalno prebivališče v tujini, naložijo tuja plačilna sredstva pri Narodni banki na posebnih deviznih računih. Sredstva na teh računih lahko uporabljajo za plačila v državi in v tujini v skladu z veljavnimi predpisi. V eni izmed prihodnjih števil Rodne grude bomo sedaj veljavne predpise glede uporabljanja denarja doma in v tujini natančneje obrazložili.

Jugoslovanski izseljenci s stalnim bivališčem v tujini imajo lahko, ne glede na to, čigavi državljani so, tuja plačilna sredstva pri Narodni banki naložena kot hranilne vloge. Prav tako lahko nalože pri Narodni banki izseljenci-povratniki, ki so tuji državljani, devizna sredstva, če so jih prinesli s seboj ali so jih iz tujine prejeli pozneje, na že obstoječe ali na novo odprte račune hranilnih vlog ter z njimi razpolagajo. Izvzeti so pa periodični dohodki trajnega značaja, kot so: pokojnine, najemnine od hiš in podobno. Te hranilne vloge se smejo uporabljati v skladu z veljavnimi predpisi za plačila v državi in v tujini. Narodna banka hranilne vloge v tujih deviznih sredstvih tudi obreštuje.

Pred kratkim pa je izšla še manjša sprememba o začasnih splošnih carinskih tarifi. Slednja omogoča izseljencem, ki so odšli iz Jugoslavije pred 6. aprilom 1941, da uvozijo avtomobil brez carine. Drugi izseljenci pa bodo lahko uvozili avtomobil samo, če so v tujini preživeli najmanj pet let, toda plačati bodo morali carino. Za vse izseljence brez razlike pa še naprej velja odredba, po kateri so oproščeni carine za druge predmete svojega gospodinjstva in dela.

Rojak K. J. iz Essena piše:

V inozemstvu sem že od leta 1956. Mejo sem prestopil ilegalno. Zdaj živim v Essenu že več let in sem si ustvaril družino. Imam dva otroka, ki bi ju prihodnje leto odpeljal v domovino in ju pustil tam nekaj let pri mojih starših. Rad bi vedel, če je to mogoče. Moja žena je Nemka, jaz pa še nisem prosil za tuje državljanstvo.

Ker še niste zaprosili za tuje državljanstvo, sklepamo, da želite obdržati jugoslovansko. Seveda morate najprej urediti odnos do domovine. To storite na ta način, da se, če le mogoče, osebno zglasite na najbližjem našem diplomatskem predstavništvu, kjer boste izpolnili posebno vprašalno polo in se tako registrirali kot jugoslovanski državljan. Istočasno boste že lahko zaprosili tudi za stalni jugoslovanski potni list.

O vzroku vašega ilegalnega odhoda iz domovine nam niste nič napisali. Upamo pa, da vas ne obremenjuje kaj takega, da bi po zakonu o amnestiji ne mogli urediti vsega, kot smo vam svetovali in da bo torej vaša prošnja glede obiska domovine ugodno rešena. Razumljivo, da vam nihče pri nas ne bo oviral vrnitve v Nemčijo, kjer ste si ustvarili družino in existenco. Če pa imate še urejene vojaščine, prečitajte še naše pojasnilo v Rodni grudi št. 4/1962.

Vaši otroci bodo lahko imeli dvojno državljanstvo, če jih boste registrirali na našem predstavništvu kot Jugoslovane, ali pa tudi samo nemško, ki ga najbrž že imajo. Za daljše bivanje vaših otrok v Jugoslaviji pa boste lahko zaprosili na našem diplomatskem predstavništvu še pred obiskom, ali pa takrat, ko boste z otrokoma že na obisku, kar na okraju, kamor spada vaša občina oziroma občina vaših staršev.

M. DROLČ

Jubilejna izdaja

SLOVENSKEGA IZSELJENSKEGA KOLEDARJA

Pravkar je izšel **deseti letnik Slovenskega izseljenskega koledarja!** Zato je koledar za leto 1963 izredno bogato opremljena knjiga, polna zanimivega branja in lepih fotografij ter ilustracij iz življenja, dela in napredka v Jugoslaviji, kakor iz življenja naših rojakov v tujini.

Naročniki bodo prejeli koledar že za novoletne praznike. Če se želite razvedriti ob dolgih zimskih mesecih s prijetnim branjem, pohitite in še danes naročite

SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR

pri nas ali pri naših zastopnikih.

Slovenska izseljenska matica

Na obisk v stari kraj potujte z letali

ČEŠKOSLOVAŠKE AEROLINIJE

ČSA vam je na uslugo s svojimi sodobnimi reakcijskimi letali in odličnim servisom

s **ČSA** letali boste potovali hitro in udobno

ČSA predstavništva širom po svetu so vam na voljo za vse informacije, rezervacije sedežev itd.

Najkrajše zveze z Beogradom so:

Sydney—DŽAKARTA—KAIRO—Beograd

Sydney—RANGUN—BEOGRAD

J. Amerika—DAKAR—ZÜRICH—Beograd

BEOGRAD

PRIZRENSKA 4 a/I

Tel. 27-141

ČESKOSLOVENSKÉ AEROLINIJE | ČESKOSLOVENSKÉ AER

DŽAKARTA, PNOM PENH, RANGUN, BOMBAY, BEJRUT, KAIRO, BAMAKO, KONAKRY, DAKAR, RABAT, ZÜRICH, PARIZ, LONDON, BRUSELJ, HAVANA, KJÖBENHAVN, STOCKHOLM, AMSTERDAM, FRANKFURT, DUNAJ, RIM, HELSINKI, VARŠAVA, ATENE, DAMASK, BAGDAD, PRAGA.

Razdeljujemo
in prodajamo
električno energijo,
projektiramo
in gradimo nizko-
napetostna omrežja,
daljnovode
in transformatorske
postaje ter
električno industrijske
instalacije

PODJETJE

ELEKTRO
SLOVENJ
GRADEC

UVOZNO IN TRGOVSKO PODJETJE

»SLOVENIJA AVTO«

LJUBLJANA, PREŠERNOVA CESTA 40

UVOZ, IZVOZ

TRGOVINA NA DEBELO IN DROBNO

Z MOTORNIMI VOZILI VSEH VRST, REZERVNIMI DELI,
AVTO-MOTO GUMAMI, SPLOŠNIM IN ELEKTRIČNIM
AVTOMATERIALOM, BIKIKLI TER GRADBENIMI STROJI
DOMAČE PROIZVODNJE

Naročite čimprej

Slovenski izseljenski koledar 1963

pri naših zastopnikih in pri nas

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

Ljubljana, Cankarjeva cesta 1/II